

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Наша слова

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года № 39(476) 4 КАСТРЫЧНІКА 2000 г.

Да 2000-годдзя хрысціянства на сродкі прыхаджан Свята-Міхайлаўскага сабора і грамадскасці ў горадзе Слуцку пастаўлены помнік **святой Сафіі Княгіні Слуцкай.** Аўтары помніка архітэктар Мікалай Лук'янчык і скульптар Міхаіл Інькоў.

Фота Аляксандра Дзідзевіча, БелТА.

Беларуская мова-
ТБМ
наша будучыня

Ахвяраванні на ТБМ

1.	Сакольчык Тамара (Менск)	5.000
2.	Папковіч Тамара (Менск)	5.000
3.	Догіль Яўгенія (Менск)	120
4.	Шкірманкоў Фелікс (Слаўгарад)	1.000
5.	Будько Юры (Менск)	3.000
6.	Шытко Іван (Баранавічы)	1.000
7.	Расанчык Н.Д. (Наваградскі р-н)	1.000
8.	Петруковіч В.І. (Менск)	2.000
9.	Ганчарова Валянціна (Менск)	500
10.	Андрэй Волчак (Польшча)	20 ДМ

Дзейнасць Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны па наданні роднай мове рэальнага статуса дзяржаўнай вымагае вялікіх выдаткаў. Падтрымаць ТБМ – справа гонару кожнага грамадзяніна краіны.

Просім Вашыя ахвяраванні дасылаць на адрас: вул. Румянцава 13, г.Менск, 220005, альбо пералічыць на разліковы рахунак ТБМ № 3015212330014 у Менскай гардырэкцыі ААТ Белбізнесбанка код 764 праз любое аддзяленне ашчадбанка Беларусбанк (камісійны збор пры гэтым не бярэцца).

Віншуем!

9 жніўня 2000 г. зарэгістравана Лёзненская раённая арганізацыя ТБМ на Віцебшчыне. Яе старшыня Міхал Космыкоў.

Сакратарыят.

Belarusan Canadian Coordinating Committee
Координацыйны Камітэт Беларусаў Канады
Comité Biélorussien De Coordination Au Canada

Высокапаважанае Кіраўніцтва й Сябры ГА "Таварыства Беларускай Мовы, Дарагія Суродзічы!

Няма ў мяне ні слоў ні спосабу, каб выказаць, як важнай і патрэбнай для нас усіх – для беларускага народу – арганізацыя ТБМ, як бясцэннай ёсьць вашая ахвярная праца, вашы намаганьні, вашая настойлівасць у абароне беларускай мовы, беларускай культуры, беларускай душы, у абароне Беларушчыны.

Вашыя настойлівыя лісты-дамаганьні, скіраваныя да ўраду Р.Б. могуць выдавацца безвыніковымі. І, запраўды, яны не крануць сумленьня ўраду Р.Б., бо ён чужы. Заданьнем яго ёсьць зьнішчэньне беларускай мовы, беларускай культуры, беларускай душы, беларускай нацыі.

Таму тым болей вашая ахвярная праца, вашая настойлівасьць, вашы намаганьні патрэбныя, бо яны сьведчаць аб тым, што беларуская мова, беларускі народ жыве. І ніхто ня мае права яго нішчыць. Ніхто пад сонцам ня мае права на этнацыд, на лінгуацыд. Хто гэтым займаецца – той злачынец у вачах ўсяго людзтва – усяго чалавецтва. Той перад ім – перад людзкім і боскім правам яшчэ адкажа!

ГА "Таварыства Беларускай Мовы імя Франьцішка Скарыны" праіснавала адзінаццаць год *(у верасні 11 гадоў ад моманту рэгістрацыі ТБМ)*. Яно згуляла ўжо ў жыцьці беларускага народу калясальную ролю.

Ад імя Каардынацыйнага Камітэту Беларусаў Канады й свайго асабіста вітаю Вас. Змагары за жыцьцё беларускае мовы, беларускае нацыі, з 11-мі ўгодкамі Таварыства Беларускай мовы. Жадаю Вам усім добрага здароў'я, вытрывальсьці, сілы духу, веры ў свой народ і ў сябе.

Хай блаславіць і памагае вам усім Бог заўсёды.
Жыве Беларуская Мова! Жыве Беларусь!
12 верасьня 2000 г.

Др. Раіса Жук-Грышкевіч, Старшыня.

"Што? Дзе? Калі?" па-беларуску

У Лідзе прайшла першая ў Беларусі паўнавартасная гульня "Што? Дзе? Калі?"на беларускай мове. Удзельнічала 10 каманд. Для вядзення гульні менавіта па-беларуску з Менску прыехаў прэзідэнт Менскага клуба каманд інтэлектуалаў і віца-прэзідэнт ГА "Беларуская ліга інтэлектуальных каманд" Яўген Зайцаў. Гэта была эксперыментальная гульня і праводзілася ў Лідзе паводле словаў вядоўцы таму, што Ліда мае рэпутацыю самага беларускага горада. Беларуская мова не выклікала вялікіх праблемаў у гульцоў. Большасць успрыняла сітуацыю, як, быццам, так і трэба. Зараз перад лідскімі "знатакамі" стаіць задача планамерна перайсці ў гульнях на беларускую мову на стала.

Выстава ў Сядзібе ТБМ

Шаноўнае спадарства!

Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны запрашае Вас наведаць выставу беларускага аўдыё, відэа, а таксама лепшых кніжак, выдадзеных апошнімі гадамі. У прыватнасці, на выставе можна прыдбаць "Дзесяць вякоў беларускай гісторыі" Г. Сагановіча і У. Арлова, "Беларусь. Гістарычнае падарожжа для дзяцей" К. Тарасава, новы нумар "Беларускага гістарычнага агляду", "Анямение. З хронікі знішчэння беларускай мовы" і іншыя кнігі.

Выстава працуе буднямі з 11.00 да 19.00.

Адрас: Румянцава, 13, сядзіба ТБМ.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ АРХІЎ-МУЗЕЙ ЛІТАРАТУРЫ І МАСТАЦТВА

БЕЛОРУССКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ АРХИВ-МУЗЕЙ ЛИТЕРАТУРЫ И ИСКУССТВА

г. Менск,
вул. Румянцава, 13
Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны

Дасылаем інфармацыю пра юбілейныя даты выдатных дзеячоў беларускай культуры на 2001 год для выпуску паштовых марак Міністэрствам сувязі Рэспублікі Беларусь:

1 студзеня – 140 гадоў з дня нараджэння **Карскага Яўхіма Фёдаравіча** (1861-1931), філолага-славіста, заснапвальніка мовазнаўства і літаратуразнаўства, этнографа, палеографа, фалькларыста.

7 лютага – 100 гадоў з дня нараджэння **Полы Веры Мікалаеўны** (1901-1989), беларускай актрысы, народнай артысткі БССР.

23 лютага – 110 гадоў з дня нараджэння **Піятуховіча Міхаіла Мікалаевіча** (1891-1938), беларускага крытыка і літаратуразнаўца.

27 сакавіка – 150 гадоў з дня нараджэння **Сапунова Аляксея Парфёнавіча** (1851-1924), беларускага гісторыка, археографа, краязнаўца.

19 красавіка – 120 гадоў з дня нараджэння **Воўкава Валянціна Віктаравіча** (1881-1964), беларускага жывапісца, народнага мастака БССР.

19 красавіка – 120 гадоў з дня нараджэння **Ігнатоўскага Усевалада Макаравіча** (1881-1931), беларускага гісторыка, дзяржаўнага і грамадскага дзеяча.

28 траўня – 120 гадоў з дня нараджэння **Луцкевіча Івана Іванавіча** (1881-1919), дзеяча беларускага нацыянальнага адраджэння, археолага і этнографа.

6 чэрвеня – 160 гадоў з дня нараджэння **Ажэшкі Элізы** (1841-1910), беларускай польскамоўнай пісьменніцы.

6 ліпеня – 150 гадоў з дня нараджэння **Лучыны Янкі (Неслухоўскага Івана Люцыянавіча)** (1851-1897), беларускага паэта-дэмакрата.

15 ліпеня – 125 гадоў з дня нараджэння **Цёткі (Пашкевіч Алаізы Сцяпанаўны)** (1876-1916), пісьменніцы і дзеяча беларускага нацыянальнага адраджэння.

22 жніўня – 140 гадоў з дня нараджэння **Буйніцкага Ігната Цярэнцевіча** (1861-1917), беларускага акцёра, рэжысёра, тэатральнага дзеяча.

5 верасня – 100 гадоў з дня нараджэння **Вольскага (сапр. Вольскі-Зэйдэль) Віталія Фрыдрыхавіча** (1901-1988), беларускага пісьменніка, літаратуразнаўцы, заслужанага дзеяча культуры БССР.

29 верасня – 110 гадоў з дня нараджэння **Смоліча Аркадзя Антонавіча** (1891-1938), дзеяча беларускага нацыянальнага адраджэння.

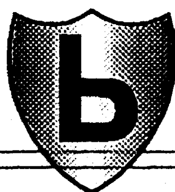
24 кастрычніка – 100 гадоў з дня нараджэння **Глебаўскай Яніны Казіміраўны** (1901-1978), беларускай актрысы, народнай артысткі БССР.

20 лістапада – 100 гадоў з дня нараджэння **Зарэцкага Міхася (сапр. Касянкоў Міхаіл Яўфімавіч)** (1901-1937), беларускага пісьменніка.

26 лістапада – 100 гадоў з дня нараджэння **Янкоўскага Антона Рафаілавіча** (1901-1982), народнага спевака, збіральніка беларускага фальклору, краязнаўца.

Дырэктар Г. В. Запарыка.

Супрацоўнікі кафедры беларускай мовы і літаратуры Беларускага універсітэта культуры віншуюць паэта, крытыка, літаратуразнаўцу дацэнта кафедры Анатоля Майсеенку з 60-мі ўгодкамі з дня народзін і зычаць яму здароўя, плёну ў працы, нястомнасці ў творчым пошуку.

Роздум аб пазіцыі настаўнікаў у школе

Мы служылі той сістэме..,

У чэрвені г. г. Ашмянскі раённы аддзел адукацыі і прафсаюзны камітэт правялі запамінальную сустрэчу настаўнікаў-пенсіянераў раёна з сардэчнай падзякай за шматгадовую працу і добрым пачастункам. Мы асабліва ўдзячны старшыні прафсаюзнага камітэта М.М.Кунцэвічу, які сумеў на гэта сабраць адпаведныя сродкі, бо такое свята праводзілася і летась.

Слухаючы ўспаміны ветэранаў педагагічнай працы і словы падзякі ў наш адрас ад кіраўнікоў мясцовай улады, у мяне ўзніклі пытанні: якую ацэнку даць нашай пазіцыі ў той час, ці былі мы сумленныя перад вучнямі і праўдзівыя перад сабой, калі гаварылі ім аб перавазе сацыялістычнай сістэмы над капіталістычнай, калі вучылі любіць Радзіму ад Брэста да Уладзівастока...

Сёння маем усе падставы сказаць: не, не хлусілі, не падманвалі вучняў, бо мы верылі ў тое, аб чым ім гаварылі на ўроках. У ВНУ нас навучылі бачыць многа добрага вакол, а пра негатыўнае ў дзяржаве нічога не ведалі, яно шырока адкрылася толькі ў канцы 80-х і 90-х гадох. Савецкая рэчаіснасць падцвярджала, што людзі маюць права на працу, адпачынак, пенсію, бясплатнае лячэнне, санаторнае аздараўленне, кватэры, навучанне ў ВНУ, задавальняльную зарплату вялося шырокае будаўніцтва. Нават бачнае ўсім катастрафічнае звужэнне сферы ўжывання беларускай мовы даволі пераканаўча тлумачылася палажэннем марксісцкай тэорыі аб збліжэнні і зліцці нацый па меры пабудовы камунізму. Нашы і вучнёўскія патрыятычныя пачуцці жывілі цудоўныя паэтычныя творы Багдановіча, Купалы, Коласа, Панчанкі, Танка і іншых патрыётаў.

...але веру ў кіраўнікоў дзяржавы страцілі даўно

На нашых вачах адбываліся і іншыя грамадскія і дзяржаўныя падзеі, якія ўплывалі на светапогляд кожнага. Добра помніцца ўсеагульнае ўсхваленне "мудрага правадыра ўсіх народаў", "бацькі" Сталіна і паўсюдны смутак, нават слёзы з прычыны яго смерці ў 1953 г. І вось зусім нечакана Хрушчоў раскрытыкаваў, культ яго асобы, а з'езд КПСС прыняў адпаведную пастанову. Але пра масавыя рэпрэсіі тады мы нічога не ведалі. А праз некалькі гадоў і сам генсек Хрушчоў быў вызвалены ад пасады за допушчаны валюнтарызм у дзеяннях. Мы былі сведкамі, як ствараўся і вырас культ асобы Брэжнева іператварыўся ў тормаз развіцця краіны. Выхад на гістарычную арэну Гарбачова для многіх з нас быў чаканым і абнадзейвальным: нарэшце знайшоўся ў краіне і партыі чалавек, які ўзяўся за перабудову дэфармаванага сацыялізму і паабяцаў вярнуць яму чалавечы твар. Тым больш нечаканымі і ашаламляльнымі аказаліся вынікі гэтай перабудовы. У выніку на пачатку 90-х гадоў панаванне камуністычнай ідэалогіі скончылася, пачаўся перыяд актыўнай дэмакратызацыі грамадства і нацыянальнага адраджэння.

Усе гэтыя грамадска-палітычныя падзеі мае пакаленне настаўнікаў (як і іншых грамадзян) прапусціла праз свае сэрцы і душы, а інтэнсіўная праца розуму прывяла да змены поглядаў у многіх. Прыпамінаю апошняга сакратара КПСС па ідэалогіі А. Якаўлева, які гаварыў: вояваў з верай у камунізм, а пасля погляды змяніліся на дэмакратычныя і прыводзіў выказванні Бальзака: "Тот болван, кто не меняет своих взглядов".

І калі сёння ў Беларусі ўлада з'яднана ў руках аднаго чалавека, а дзяржаўныя сродкі масавай інфармацыі бесперапынна славяць яго "мудрае" кіраўніцтва, дык для нас, ветэранаў, гэта вельмі добра і даўно знаёмая з'ява – стварэнне чарговага культу асобы. Абяцанні пабудаваць рынкавы сацыялізм падобны на хрушчоўскі камунізм, а курс на непазбежную інтэграцыю Беларусі з Расіяй і русіфікацыю краіны – антынацыянальны, бо пагражае нам стратай незалежнасці, аб гэтым цвердзяць усе СМІ, якія даступны кожнаму. Вось над чым неабходна думаць маладому пакаленню настаўнікаў, каб правільна вызначыць сваю сённяшнюю пазіцыю ў школе, класе, перад вучнямі.

Міхась Пузіноўскі, ветэран педагагічнай працы, г. Ашмяны.

Шаноўнае спадарства, супрацоўнікі ТБМ!

Вось якая прычына падштурхнула мяне пісаць вам. Апошнім часам у найбольш прэстыжных кварталах Менска пачалі з'яўляцца шыльды з дзіўнымі надпісамі. Напрыклад, ў Троецкім Прадмесці знаходзіцца крама беларускіх сувеніраў, завецца яна "Анита". Абсурднасць гэткай назвы відавочная. Недасведчаныя госці альбо жыхары горада могуць падумаць, што гэта персанаж народнага фальклёру альбо любімая беларускімі кабетамі імя. Далей, у тым жа Троецкім Прадмесці, якое з'яўляецца візітовай карткай беларускай сталіцы і месціцца ў старадаўняй частцы горада зусім нядаўна адчынілася ўстанова пад назваю "Ресторанъ Рѣзгуляй". Гэта нармальна? Яшчэ прыклад: на праспекце Скарыны, у найвыгаднейшым месцы, каля станцыі метро "Кастрычніцкая" пасля рамонту адчыніўся бар "Печки-лавочки". Як гэта зразумець? Беларусам бракуе ўласных назваў? Чарговы наступ русіфікацыі? На жаль, гэткія прыклады можна яшчэ доўжыць.

Чым ёсць Менск? Правінцыяльным горадам паўночна-заходняга ўскрайну Расейскай імперыі альбо сталіцай суверэннай беларускай дзяржавы?

Наш Менск – сталіца суверэннае дзяржавы з 1000-гадовай гісторыяй, карэнных жыхары ў ёй – беларусы. Менск – места, якое адзначыла 500-годдзе статусу вольнага горада. То чаму ж у цэнтры гэтага горада крычаць назвы, так для нас нехарактэрныя?

На мой погляд, асобам, якія вынаходзяць і зацвярджаюць рознага кшталту найменні для ўстановаў нашай сталіцы ўсё ж такі трэба дбаць і аб яе прэстыжы, і аб уласнай дасведчанасці, кампетэнтнасці ды элементарнай тактоўнасці, каб не выглядаць дзікунамі і не зневажаць нацыянальнай годнасці тых, хто ж, гэтую годнасць, мае.

Не я адна так думаю. Шаноўнае спадарства, дайце рады, як зрабіць правільныя захады, каб направіць становішча?

Гэты ліст – мой пратэст.

З павагай Ірына Зварыка, менчанка ў многіх пакаленнях, Ірына Пахоменка, Наталля Марцінкевіч, Таццяна Воранава.

Магілёўская трасянка

Многім вядома, што ад недахопу ведаў па беларускай мове, часцяком па радыё і на тэлебачанні гучыць так званая "трасянка". Не выключэннем тут з'яўляюцца і перадачы "Новага Радыё-Магілёў" – абласнога радыё Магілёўшчыны.

Іншы раз дзіву даешся ад такіх моўных кульбітаў. Аднойчы па гэтаму радыё, слухаючы прагноз надвор'я, пачуў па-беларуску: "Назаўтра па воблясці чакаецца дождж з грозамі". Ці, напрыклад, наступнае: "На плошчы Леніна адбудзецца ярмарка". А чаму не кірмаш? І г.д.

Шаноўныя радыёжурналісты – магілёўцы! Часцей заглядвайце ў слоўнікі беларускай мовы пры падрыхтоўцы сваіх матэрыялаў да эфіру, а яшчэ лепш запішыцеся на курсы беларускай мовы, уступіце ў Таварыства беларускай мовы ды выпішыце "Наша слова" і чытайце яго!

Але ўсё ж у перадачах абласнога радыё ёсць і прыемнае, а менавіта тое, што ўжо, бадай, год як на гэтым радыё на чысцюткай беларускай мове гучаць "Алёнчыны казкі" па панядзелках у выкананні Вольгі Цішкоўскай. Ад усёй душы хочацца пажадаць шаноўнай спадарыні Вользе новых поспехаў у гэтай высакароднай справе.

І яшчэ, калі раней застаўка абласнога тэлебачання была з надпісам "Магілёў", то зараз яна на рускай мове.

Святаслаў Фёдаравіч Маханёк., г.п.Круглае.

Аповесць пра словы

САМВЕ, САМАЕ...

Самы першы **відэлец** з'явіўся на выхадзе 2-га дзесяцігоддзя XI ст. у выглядзе двухзубага сярэбранага вырабу, якім карыстаўся венецыянскі дож Даменіка Сільвія.

Самае вышэйшае **гузікавае** "дасягненне" належыць каралю Францыі Францыску I (XVI ст.). Ён купіў для ўпрыгожвання свайго адзення 13 600 залатых гузікаў. А на адзенні рускага баярына звычайна красаваласа да 70 гузікаў.

Самую вялікую колькасць **запалак** скарыстоўваюць у Даніі і Швецыі: у сярэднім 2700 запалак у год на кожнага жыхара. Кожную ж секунду ў адной толькі Еўропе запальваецца 48300 запалак.

Самы першы **нож** узыходзіць да антычнасці, і быў ён у той час медным або жалезным. А яшчэ перад гэтым яго рабілі з каменю. Рымляне ведалі нажы і з мяккай сталі. Сафокл і Дэмасфен з'яўляліся дзецьмі майстроў-нажаўшчыкоў. Гэта спецыяльнасць была прэстыжнай.

Самая першая **падушка** з'явілася ў Старажытным Егіпце. Яна ўяўляла сабой простую драўляную падстаўку пад галаву. Рымляне ж рабілі падушкі з пер'я белых гусей, якіх куплялі ў германскіх плямёнаў.

Самае першае пісьмовае ўпамінанне аб ***зубных шчотках*** адносіцца да 1694 г. (Англія). А ўвогуле, як сцвярджаюць археолагі, ужо старажытныя народы Афрыкі для гэтай мэты выкарыстоўвалі спецыяльныя памазкі. Радзімай жа сучасных зубных шчотак лічыцца Францыя.

Самае першае сведчанне аб прымяненні **насавой хустачкі** адносіцца да XVI ст., аднак яна тады была чыста дэкаратыўнай дэталлю. Рабілі яе з батысту, упрыгожвалі вышыўкай і карункамі. Насілі насавую хустачку ў руках як упрыгожанне. Формы яе былі розныя: авальныя і круглыя, прадаўгаватыя і квадратныя. Толькі з XVII ст. насавая хустачка перастала быць упрыгожаннем і стала выкарыстоўвацца па прызначэнні.

ЖАРТ, ПАЛОХАЦЬ, СОРАМ, КАЛАМБУР

Слова жарт паходзіць з польскага ***"жарт"***, якое ў сваю чаргу, як і чэшскае ***"жэрт"***, запазычана з нямецкага ***"шэрц" – жарт***. Яно азначае тое, што робяць ці гавораць не сур'ёзна, а для пацехі, забавы. Гэта і вострыя дасціпны выраз.

Палохаць – агульнаславянскае слова. Найбольш блізкімі да яго з'яўляюцца наступныя паралелі: лацінскае ***"палор" – бледнасць, страх***, літоўскае ***"палшас"***, латвійскае ***"палс"*** – бледны. А развіццё значэння – ад назвы фізічнага выгляду да назвы псіхічнага стану. Спалох жа – гэта раптоўнае адчуванне страху: агульная нечаканая трывога, хвалявання.

Сорам – таксама агульнаславянскае слова. Першапачаткова яно азначала ***'чырвань'***. Параўнайце літоўскае ***"сартас"*** – светла-чырвоны, латвійскае ***"сартс"*** – чырвоны тварам, ***"сартуот"*** – чырванець. А потым набыло сучаснае абстрактнае значэнне – пачуццё моцнай збянтэжанасці ад усведамлення недарэчнасці свайго ўчынку. Гэта яшчэ і ганьба.

Слова ***каламбур*** паходзіць ад імя нямецкага барона Калемберга, які ўладкаваўся пры двары польскага караля Станіслава Ляшчынскага. Дрэнна валодаючы французскай мовай і не вызначаючыся розумам, ён блытаў словы, якія нечакана набывалі жартоўны характар. Такія жарты і назвалі іменем іх гора-вынаходніка. Каламбур і ёсць гульня слоў, жарт, заснаваны на камічным абыгрыванні блізкіх па гучанні, але розных па значэнні слоў або словазлучэнняў.

ГАДЗІННІКІ НА ЛЮБЫ ГУСТ

Самыя першыя гадзіннікі былі ўстаноўлены ў 1386 г. на кафедральным саборы ў англійскім горадзе Солсберы.

Самым вялікім гадзіннікам з'яўляецца гадзіннік на Спаскай вежы Маскоўскага Крамля. Ён займае 4 паверхі (з 7 па 10), склад-даецца з 4 асобных вузлоў: механізма ходу, бою чвэрцяў, гадзін і курантаў. Заводзіцца два разы ў суткі падыманнем трох гір вагой ад 160 да 224 кг. Цыферблаты курантаў выходзяць на 4 бакі вежы. Дыяметр іх – 6,12 м, вышыня лічбаў – 72 см. Даўжыня малой стрэлкі роўная 2,97 м, вялікай – 3, 28м. Агульная вага гадзінніка – каля 25 т.

Самым "высотным" гадзіннікам з'яўляецца гадзіннік на будынку МДУ у Маскве. Ён устаноўлены на вышыні 76 м. Заводзіцца адразу на тыдзень. Кожная стрэлка важыць 80 кг. На выраб гадзінніка пайшло 9 т. сталі, майстрамі зроблена для яго 25 тысяч разнастайных мацаванняў, шрубаў, шайбаў.

Унікальны гадзіннік захоўваецца ў Іванаўскім краязнаўчым музеі. Даўжыня яго – 3 м, вышыня – 2, 5. Корпус аздоблены каштоўнымі пародамі дрэва. Гадзіннік складаецца з трох незалежных частак. Першая, астранамічная, паказвае рух Зямлі, Венеры, Месяца. Другая, геаграфічная, адлічвае час у 36 буйнейшых гарадах усіх краін свету. Нарэшце, храналагічная частка – гэта календары чатырох годазлічэнняў: грыгарыянскага, юліянскага, юдзейскага і мусульманскага. Механізм прыводзіцца ў рух з дапамогай 25 спружын. А стварыў гэты унікальны прыбор часу ў 1873 г. парыжскі механік А. Білеце па заказу аднаго з нашчадкаў вядомага роду герцагаў Альба. Пасля смерці ўладальніка гадзіннік трапіў у Швейцарыю, яго вазілі па гарадах Еўропы, паказваючы, як цуд механікі і мастацтва. У 1911 г. ён трапіў да вядомага калекцыянера Д. Бурыліна.

Самы дакладны гадзіннік знаходзіцца ў Нацыянальным бюро стандартаў у Вашынгтоне. На працягу 370 тысяч гадоў ён можа адстаць або паіпсці наперад толькі на 1 сек. На другім месцы пасля яго стаіць атамны гадзіннік.

Самы дарагі жаночы ювелірны гадзіннік быў прапанаваны да продажу ў Швейцарыі. Корпус яго мае 10 брыльянтаў, для аправы апрацаваны 296 брыльянтаў, цыферблат усыпаны 128 дробнымі брыльянтамі, а бранзалет упрыгожаны 56 брыльянтамі. Вага гэтага гадзінніка амаль 200 г. а цана 3,5 млн швейцарскіх франкаў.

КУПІ – ПРАДАМ

На аўкцыёне ў Нью-Ёрку паштовая марка "Брытанская Гвінея" пайшла за фантастычную цану – 850 тыс. долараў. Прычым для гешэфту патрабавалася толькі 1 хвіліна. Гэта, відаць, быў самы кароткі аўкцыён у свеце.

Пара брыльянтавых завушніц удавы шаха Ірана Фарах у Жэневе прададзена за 11 млн 300 тыс. франкаў.

У Нью-Ёрку на аўкцыёне куплена статуя егіпецкай багіні (яе ўзрост 3350 гадоў) за 742,5 тыс. долараў. Мабыць, такія вялікія грошы выкладзены таму, што яна калісьці належала вядомаму спеваку Джону Ленану.

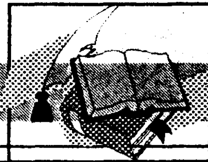
Апошні ўдар малатка на аўкцыёне ў Парыжы абвясціў, што пісьмо Байрана да Стэндаля змяніла свайго ўладальніка. Яно прададзена за 380 тыс. франкаў.

З аўкцыёна ў Лондане рукапіс рамана "Працэс" Ф. Кафкі пайшоў за 1 млн фунтаў стэрлінгаў.

Самай дарагой карцінай нашых дзён аказаўся аўтапартрэт, напісаны П. Пікасо ў 20-гадовым узросце. На аўкцыёне фірмы "Сотбі" ў Нью-Йорку яна прададзена за 47,85 млн. долараў. У тым жа Нью-Ёрку карціна В. ван Гога "Сланечнікі" пайшла за 40 млн долараў.

У красавіку 1990 г. у Лондане на аўкцыёне "Сотбі" прадаваліся рускія... віны, у тым ліку з калекцыі цара Мікалая II. На 62 бутэльках захавалася нават царская пячатка – двухгаловы арол. Зафіксаваны такі рэкорд: нейкі швейцарац купіў бутэлькі лівадзійскага белага партвейну з асабістай калекцыі Мікалая II па цане 3190 фунтаў стэрлінгаў за штуку. А ўвогуле ад продажу гэтых він атрымана больш за 1 млн. амерыканскіх долараў.

Іван ШПАДАРУК, член-карэспандэнт Міжнароднай акадэміі інфармацыйных тэхналогій.

Нацыянальны прэс-цэнтр Беларусі запрашае прыняць удзел у семінары 12 - 13 кастрычніка ў Менску (двухдзённы)

"Прымяненне новага грамадзянскага кодэксу Рэспублікі Беларусь у бухгалтарскім уліку і яго ўплыў на падаткаабкладанне. Узаемасувязь з новай рэдакцыяй закону "Аб бухгалтарскім уліку і справаздачнасці"

1. Прымяненне новага Грамадзянскага кодэксу Рэспублікі Беларусь у бухгалтарскім уліку і яго ўплыў на падаткаабкладанне.

2. Аб новай рэдакцыі Закону Рэспублікі Беларусь "Аб бухгалтарскім уліку і справаздачнасці" і іншых новаўвядзеннях у вобласці рэгулявання бухгалтарскага ўліку (нацыянальныя стандарты, якія прымвюцца і рыхтуюцца).

Удзельнікам семінара будзе выдадзены аб'ёмны і вычарпальны па зместу пакет дакументаў.

Кошт удзелу -- 26 400 рублёў (у тым ліку ПДК 20% - 4400 рублёў). Дзейнічае сістэма скідак!

Запіс і даведкі па тэл. (017) 226-72-61, 226-86-81, факс 223-55-40.

Кожны можа зрабіць сябе сам

Упершыню ў Беларусі з 22 кастрычніка 2000 г.

Грамадскае аб'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны"

арганізуе і праводзіць навукова-практычны семінар **"Я магу жыць лепей"** у Менску, Берасці, Віцебску, Магілёве, Баранавічах, Мазыры ды іншых буйных гарадах Беларусі.

Семінар "Я магу жыць лепей" – гэта доўгатэрміновая праграма для паляпшэння жыцця канкрэтнага чалавека ўва ўсіх сферах ягонай дзейнасці: сацыяльнай, фізічнай, духоўнай, фінансавай і г.д.

Гэты семінар ТБМ імя Ф.Скарыны ладзіць у межах шырокавядомага праекту адкрыцця ў Беларусі Беларускага нацыянальнага ўніверсітэту, які павінны стаць асноўнай базай дзеля падрыхтоўкі нацыянальнай эліты.

Галоўныя мэты і задачы семінару:

- даць практычныя веды самым розным людзям, незалежна ад іхняга ўзросту, адукацыі і сацыяльнага стану, што дапаможа ім дасягнуць лепшых вынікаў у жыцці;
- дапамагчы пазбыцца пачуцця залежнасці, раман-тычных спадзяванняў на чыюсьці бескарыслівую дапамогу;
- выпрацаваць упэўненасць у сваёй здольнасці жыць лепей, не ўзіраючыся на адпаведны стан грамадства, які гэтаму не спрыяе;
- праз змену савецкага стэрэатыпу здумення правесці папярэдні адбор адміністратыўнага персаналу, выклад-чыкаў, аспірантаў, студэнтаў для навучання і працы ў БНУ і ягоных філіях у Бабруйску, Воршы, Лідзе ды Пінску.

У аснову семінараў пакладзены арыгінальны падручнік, што быў напісаны былым прадстаўніком беларускай дыяспары ў ЗША і Чэхіі Вячкам Станкевічам. Дапаможнік улучае сусветнавядомыя прынцыпы самазагартоўкі і самаўдасканалення з мэтай радыкальнага паляпшэння сваёй жыццёвай сітуацыі, распрацаваныя заходнееўрапейскімі псіхолагамі і сацыёлагамі. Заняткі вядуць у зручны для слухачоў час (групы па 10-20 асобаў) дасведчаныя ў гэтай сферы дзейнасці навукоўцы, выкладчыкі, дзеячы культуры і мастацтва.

Дзеля тэхнічнага забяспячэння семінару прадугледжаная частковая кампенсацыя выдаткаў. Разам з тым інваліды, адзінокія кабеты, што маюць дзетак, а таксама беспрацоўныя і студэнты атрымаюць палёгку. Працягласць аднаго семінару – 6 гадзінаў. Па завяршэнні слухачам дорыцца бібліятэчка кнігаў рознай тэматыкі ўлучна з падручнікмм Вячкі Станкевіча.

Па арганізацыйных пытаннях звяртацца праз тэлефон (8-017) 284-85-11 да кіраўніка справамі ТБМ сп. Сяргея Кручкова.

AMBASADA Rzeczypospolitej Polskiej W Republice Białoruś

ПАСОЛЬСТВА Рэспублікі Польшча ў Рэспубліцы Беларусь

Шаноўнаму Спадару Алегу Трусаву Старшыні "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны".

Вельмішаноўны Спадар Старшыня!

Выказваю вялікую падзяку за ліст, у якім Вы звяртаеце ўвагу на праблему надпісаў на беларускай мове на імпартаваных з Польшчы таварах. Добра разумею і падзяляю Ваш клопат у гэтым кірунку, тым больш, што зусім нядаўна падобныя праблемы існавалі і ў нашай краіне ў выпадку тавараў, што паступалі з-за мяжы. Сёння гэтая праблема вырашана польскімі ўладамі, якія абавязалі ставіць на ўпакоўцы тавараў польскія надпісы. Міжнародная практыка пацвярджае таксама, што гэта адзіны выніковы спосаб вырашэння падобных праблем. У сувязі з гэтым дазволю сабе звярнуць ўвагу на тое, што ў выпадку Беларусі падобнага тыпу рэгуляванні знаходзяцца ў кампетэнцыі беларускіх уладаў, наколькі, безумоўна, яны зацікаўлены ў іх.

Адначасова хачу заўважыць, што тавараабмен паміж Польшчай і Беларуссю абапіраецца, з польскага боку, перш за ўсё на камерцыйныя прынцыпы, што выклікае такую сітуацыю, калі Пасольства Польшчы не мае ні прававых, ні практычных магчымасцяў патрабаваць ад польскіх вытворцаў змяшчэння на пастаўляных таварах беларускіх надпісаў. Такія патрабаванні маглі б выстаўляць сваім польскім контрагентам беларускія партнёры, якія купляюць у іх тавар. Мяркую, што гнуткасць польскіх гаспадарчых суб'ектаў і адначасова натуральнае для рынкавай эканомікі жаданне павялічыць колькасць пастаўленых тавараў, будзе спрыяць таму, што зацікаўленыя ў гэтым польскія фірмы ахвотна ўзбагацяць свае гандлёвыя прапановы надпісамі на беларукай мове. Да таго ж, як нам вядома, ужо сёння шматлікія польскія тавары, што прадаюцца ў Беларусі, маюць надпісы на ўпакоўцы пабеларуску.

З свайго боку, шануючы аўтарытэт і ўклад арганізацыі, якую Вы прадстаўляеце, у развіццё беларускай мовы і нацыянальнай свядомасці, хачу запэўніць, што аб закранутай Вамі праблеме, мы паінфармуем адпаведныя арганізацыі, якія займаюцца ў Польшчы экспартнай дзейнасцю. Будзем да яе таксама вяртацца падчас магчымых кантактаў з польскімі гаспадарчымі суб'ектамі.

З павагай, Марэк Буцько,
Першы Сакратар Пасольства
в.а. Пасла Рэспублікі Польшча ў Менску.

Слухаем радыё "Рацыя"

У верасні пачаў рэгулярна слухаць перадачы беларускай незалежнай станцыі "Рацыя" на сярэдніх хвалях у 7 гадзін да 9 раніцай. Вельмі цікавыя, карысныя і патрэбныя як па зместу, так і па форме – цалкам у нацыянальным духу і на прыгожай беларускай мове.

Але, на маю думку, малавата беларускай музыкі, песень. За гэты час два разы слухаў "Пагоню", адзін раз "Мы выйдзем шчыльнымі радамі", "Магутны божа" і некалькі песень. Хацелася б іх слухаць часцей, хоць бы раз у тыдзень, а таксама песні ў выкананні Даньчыка, сучасных бардаў, гуртоў, вядома беларускіх.

Вось рэдакцыя "Нашага Слова" зрабіла чытачам добрую справу, што некалькі месяцаў друкавала песні пад загалоўкам "Спявайце па-беларуску". А было б яшчэ лепш, каб слухачам рэдакцыя радыё змагла іх падаць у выкананні дзеля азнаямлення і папулярызацыі, бо ў нас няма другой магчымасці.

Звычайна "Рацыя" дае песню ў канцы гадзіннай перадачы, а вось дзяржаўнае радыё ў паўгадзіннай перадачы "Радыёфакт" у 19 гадзін робіць гэта 2-3 разы, але, на жаль, на расійскай мове часцей. Таму варта праз 15-20 хвілін даваць добрую песню, бо гадзіну, а тым болей дзве слухаць цяжка ды не дазваляе час. А перадачы ўсе вельмі цікавыя, як апошняя У. Арлова пра полацкіх езуітаў і прафесара Габрыеля Грубера, музычная "Танцы на даху" і іншыя.

Міхась Пузіноўскі, Ашмяны.

Вандалы канца XX стагоддзя

Ужо даўно кніга перастала быць каштоўным падарункам. Няма ідэалаў, кожны дзень з экранаў тэлевізараў бачым забойствы, страшныя здарэнні, перасталі здзіўляцца, звыкліся. Чалавечае жыццё нічога не каштуе. Напрыканцы жніўня адзін з сяброў ТБК патэлефанаваў кіраўніку Хведару Нюньку, што з таблiцы Рыгору Шырме сарваны барэльеф. Там было некалькі кілаграмаў металу, надпіс застаўся.

Будынак, на якім знаходзіцца табліца ў самым цэнтры горада. Вядома ж паведамілі ў паліцыю, але, зразумела, ніхто шукаць не будзе, ёсць больш важныя справы і раскрыцця.

Нядаўна мама майго вучня паведаміла, што ў яе ёсць зборнік нейкага беларускага паэта, мужык прынёс з макулатуры (ён працуе на папяровай фабрыцы). Яна расказала, як ён выглядае. Дык гэта ж "Вянок" Максіма Багдановіча. Дык у мяне таксама, кажу, ёсць факсімільнае выданне, акрамя яго ёсць яшчэ і 3 тамы, і падаруначнае выданне. Потым, калі я ўбачыла ў яе, дык там арыгінал, выдадзены ў Вільні, дастаткова пажаўцелы ад часу. Вось дык знаходка! Яшчэ не ўсё. Яна паказвае "Беларускі лемантар", выдадзены ў Пецярбургу ў 1906 годзе, суполкай "Загляне сонца і ў наша ваконца", журнал "Ведамасці, Віленскай беларускай гімназіі". Вось так! Рэрытэты ў сметніку. Відаць бацькі памерлі, а дзеці – у макулатуру. Хоць у Вільні ўжо больш дзесяці гадоў існуюць беларускія суполкі, у мінулым годзе адсвяткавала "Юбілей" беларуская школа. Я і ахнула ўбачыўшы такое.

Леакадзія Мілаш, г. Вільня.

Блаславёнае слова

Блаславёнае беларускае слова ў малітвах, песнях і кнігах беларускіх татар гучыць ужо са старажытных часоў. Пра гэта пісалі яшчэ ў першай палове XIX ст. А. Мухлінскі, у 1920-30-я – В. Ластоўскі, Я.Станкевіч, у 1960-я – А. Антановіч. Сярод сучасных аўтараў – даследнікаў – А. Грыцкевіч, С. Думін, А. Лакотка.

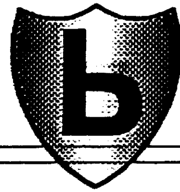
Актыўна працуе на ніве татаразнаўства Ібрагім Канапацкі, кандыдат гістарычных навук, дацэнт Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя М.Танка, член-карэспандэнт Міжнароднай акадэміі вывучэння нацыянальных меншасцяў, старшыня мусульманскай абшчыны г. Менска, намеснік старшыні Мусульманскага рэгіянальнага аб'яднання ў Беларусі, рэдактар штоквартальніка беларускіх татар "Байрам". У 1993 г. у серыі "На зямлі Беларусі ў згодзе" выдавецтва "Полымя" выйшла навукова- папулярная кніга І. Канапацкага ў сааўтарстве з С. І. Думіным "Беларускія татары: мінулае і сучаснасць", а сёлета, у 2000 г. ужо ў выдавецтве Беларускага універсітэта культуры таксама ў сааўтарстве з доктарам культуралогіі, прафесарам гісторыі Беларускага універсітэта культуры Аляксандрам Смолікам – вучэбны дапаможнік "Гісторыя і культура беларускіх татар".

З'яўленне выдання стала своеасаблівым прэцэдэнтам свята культуры беларускіх татар, якое адбылося 19 верасня падчас правядзення прэзентацыі "Гісторыі і культуры беларускіх татар" у бібліятэцы Беларускага універсітэта культуры. Пачыналі прэзентацыю юныя ўдзельнікі самадзейнага ансамбля беларускіх татар "Турначык" пад кіраўніцтвам Айшы Александровіч.

З прывітальным словам да прысутных звярнуліся рэктар прафесар БУК Ядвіга Грыгаровіч, і пасол Турцыі ў Беларусі. У прадстаўленні і абмеркаванні выдання прынялі ўдзел Леанід Лыч, Анатоль Грыцкевіч, Яўген Гучок, Мікола Маліноўскі, Іна Герасімава і іншыя. Аўтары пачулі не адно добрае слова пра сваё выданне і атрымалі нават падручнікі: песні, танцы, музыку. Р. Барадулін перадаў аўтарам свой новы верш. Трымалі слова і аўтары кнігі, А. Смолік і І. Канапацкі, якія выказалі падзяку сваім рэцэнзентам, апанентам, сябрам і блізкім. Усе спадзяюцца, што матэрыял дапаможніка дасць магчымасць чытачу глыбей пазнаць шасцісотгадовую гісторыю беларуска-літоўскіх татар, іх культуру.

Да прэзентацыі была падрыхтавана і будзе яшчэ дэманстравацца да 19 верасня выстава рэпрадукцый рукапісаў Карана са збораў скарбніцы Астан Кудз Разаві ў Іране. Сардэчна запрашаем наведаць бібліятэку Беларускага універсітэта культуры і падзівіцца на мастацтва унікальных ілюмініраваных рукапісаў.

Лора Доўнар.

№ 39 (476) 4 КАСТРЫЧНІКА 2000 г. наша слова

В.Палсцюк, сябар Сакратарыяту ТБМ

Стан беларускай мовы ў сярэдняй адукацыі

(Беларускі ПЭН-цэнтр. Круглы стол па моўным пытанні 3-4 верасня 2000 г.)

Уводзіны

Напрыканцы 1994 года, выступаючы ў Беларускім дзяржаўным педагагічным універсітэце прэзідэн А.Лукашэнка, пярэчачы Закону аб мовах, сказаў, што няхай кожны выкладае на той мове, на якой хоча. На сесіі Гомельскага гарсавета ён жа заявіў: "Людзі, якія размаўляюць на беларускай мове, не могуць рабіць нічога, як толькі размаўляць на беларускай мове. Таму што па-беларуску нельга выказаць нешта вялікае. Беларуская мова – бедная мова. У свеце існуе толькі дзве вялікія мовы – гэта руская і англійская" (газета "Свабода" 06.12.94 г.). Пасля гэтага стала зразумела – беларуская мова апынулася пад пагрозай. Рэферэндум 1995 года стварыў фармальныя падставы для інтэнсіўнай русіфікацыі краіны і фактычнага скасавання дзяржаўнасці беларускай мовы.

Разумеючы злачыннасць сваіх дзеянняў, русіфікатары імкнуцца не пакідаць пісьмовых сведчанняў. Моўныя пытанні ў дзяржаўным друку практычна не закранаюцца, выключэнне можа скласці толькі беларускамоўная газета "Звязда". У рускамоўным дзяржаўным друку нам не ўдалося сустрэцца з матэрыяламі, у якіх абмяркоўваліся праблемы фактычнага стану беларускай мовы. Што для сувязі школьнай тэмы з беларускай мовай, то апошняй публікацыяй у дзяржаўным рускамоўным друку на гэты конт быў артыкул у газеце "Советская Белоруссия" ад 16.06.98 г., дзе пісалася пра спробу перавесці на рускую мову адну з беларускіх школаў Маладзечна. Рэзюмэ аўтаркі артыкула Галіны Тарапецкай было такім: "В пользу родителей решился вопрос и в Молодечно. В СШ №12 будут открыты русскоязычные 1-е классы. Можно порадоваться тому, что нынешние папы и мамы всерьез задумываются о будущих перспективах своих чад, пока те ходят в детский сад...".

Даследаванні на тэму ўжывання беларускай мовы ў той ці іншай сферы дзяржаўнага або грамадскага жыцця практычна не праводзяцца. Выключэнне складаюць маладаступныя ведамасныя штогадовыя статыстычныя зборнікі міністэрства адукацыі, у якіх можна знайсці звесткі пра беларускую мову ў сярэдняй школе.

У такіх умовах узнікла ідэя незалежнага збору фактаў, матэрыялаў. Некаторыя людзі практычна сталі займацца гэтым, пачынаючы з 1994 года. Частка сабранага ўвайшла ў зборнік "Аняменне", выдадзены Таварыствам беларускай мовы ў 1999 годзе. У поўным аб'ёме матэрыялы прадстаўлены на інтэрнэтаўскім сайце ТБМ http://tbm.org.by у раздзеле "Моўны маніторынг", які абнаўляецца штомесячна. Маніторынг праводзіцца па публікацыях друку і перадачах радыё. У яго ўключаюцца наступныя матэрыялы:

- факты і дакументы, якія фіксуюць як дыскрымінацыю беларускай мовы, так і супраціў ёй;

- лічбы, якія даюць колькасныя паказчыкі стану беларускай мовы, а таксама паказваюць дынаміку развіцця працэсаў у моўнай сферы;

- выказванні высокапастаўленых чыноўнікаў, палітыкаў, іншых вядомых людзей, якія ўплываюць на фармаванне адносін да беларускай мовы;

- меркаванні шараговых грамадзян, якія адлюстроўваюць стэрэатыпы ў адносінах да беларускай мовы, што выпрацаваліся ў грамадстве, або навязаныя яму.

Уважлівае прачытанне матэрыялаў дазваляе дакладна намаляваць карціну працэсаў русіфікацыі ўсіх сфераў жыцця ў нашай краіне. Ніжэй пададзены высновы, зробленыя намі на аснове матэрыялаў маніторынгу, якія датычаць сферы школьнай адукацыі.

Школа і беларуская мова

Звычайна ў прамовах афіцыйных асобаў з нагоды стану спраў з беларускай мовай навучання аперуюць толькі адной характарыстыкай – колькасць школаў з беларускай мовай навучання, з рускай мовай навучання, з дзвюма мовамі навучання, што дае магчымасць гаварыць пра "стабілізацыю ў галіне беларускамоўнага навучання", хаваючы гэтым рэальны стан рэчаў:

Прэзідэнт А. Лукашэнка: "И прошлый раз (перад рэферэндумам 1995 года – заўв. наша) взахлеб, гвалтом кричали, что будет раскол, а никакого раскола нету. Все кричали, что белорусский язык будет уничтожен. А что получилось? Ведь было обвальное насаждение белорусского языка. Сегодня по исследованиям независимых ученых, в том числе в Министерстве образования, подтверждено: твердо установилося 40% школ, этот процент растет" (адказы на пытанні падчас сесіі Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь 06.09.96 г.).

Васіль Стражаў, міністр адукацыі і навукі Рэспублікі Беларусь: "А што датычыць памяншэння колькасці беларускіх класаў, то, думаю, працэс ужо стабілізаваўся. Ніжэй наўрад ці будзе планка апускацца" (газета "Звязда" 07.09.96 г.)

Васіль Стражаў: "У гэтым вучэбным годзе сітуацыя захоўваецца на ўзроўні мінулага года, што сведчыць пра намеціўшуюся стабілізацыю палажэння з выбарам мовы навучання ў агульнаадукацыйнай школе" (даклад на Першым з'ездзе настаўнікаў Беларусі, 03.10.97 г.).

I сапраўды, калі разгледзець колькасць беларускіх школаў, то ў 1999/2000 навучальным годзе (далей – н.г.) іх было 61,7% у параўнанні з 63% у 1995/1996 н.г., рускіх школаў было адпаведна 24,8% і 12,4%, са змешаным навучаннем 13,4% і 24,6%. З гэтых лічбаў хаця і бачны рэзкі рост колькасці рускіх школаў, але колькасць беларускіх школаў выглядае стабільнай".

На самой справе ў 1999/2000 н. г. 50.5% беларускіх школаў складаюць малакамплектныя пачатковыя і базавыя школы, а 78,3% рускіх школаў – сярэднія школы, прычым ва ўсіх школах па-беларуску навучалася 30%, а па-руску – 70%. Больш паказальна адлюстроўваюць стан беларускай мовы змяненні ў сетцы школаў на працягу апошніх пяці гадоў, паказаныя ў Табл. 1.

Варта адзначыць, што школамі з дзвюма мовамі навучання лічацца тыя, дзе хоць адзін з усіх класаў навучаецца па-беларуску. Катастрафічнае змяншэнне колькасці дзвюхмоўных школаў амаль заўсёды азначае перавод беларускіх класаў на рускую мову навучання.

Яшчэ больш паказальныя звесткі прыёму вучняў у першыя класы, а з -1998/1999 н.г. – у падрыхтоўчыя класы ў сталіцы краіны, дадзеныя ў Табл. 2

Варта адзначыць, што ў буйнейшых гарадах Беларусі практычна ліквідавана беларускамоўнае навучанне, напрыклад, у горадзе Віцебску (колькасць насельніцтва на 01.01.2000 г. – 349 тыс.чал.) толькі 1,4% дзяцей прынята на беларускамоўнае навучанне – гэта значыць, што ў горадзе адна беларуская школа, такая ж сітуацыя ў Гомелі (487 тыс.чал). у Горадні (304 тыс.чал.), Магілёве (358 тыс.чал.), Бабруйску (221 тыс.чал.), Воршы (136 тыс.чал.), Пінску (131 тыс.чал.) наогул не прымалі на беларускамоўнае навучанне.

Недзе каля трох апошніх гадоў ідзе наступ на вясковыя школы, якія традыцыйна былі беларускамоўнымі, нават на працягу самых змрочных таталітарных часоў. Сімвалічна, што пераведзеная на рускую мову школа на радзіме Я. Купалы ў в. Вязынка.

Вялікай трывогі, у прыватнасці ў міністра адукацыі В. Стражава, гэта не выклікае: "Трэба пагадзіцца, што адзначаецца некаторае скарачэнне колькасці вучняў агульадукацыйных школ і дзяцей у дашкольных установах, што навучаюцца і выхоўваюцца на беларускай мове... Аднак гэты працэс неабходна лічыць заканамерным і правамерным, так як камплектаванне класаў і групп па мовах навучання і выхавання ажыццяўляецца ў адпаведнасці з пажаданнямі бацькоў" (газета "Советская Белоруссия" 27.05.2000 г.).

Жахлівым фактам з'яўляецца практыка пераводу класаў і цэлых школ на рускую мову навучання. Падчас гэтай гвалтоўнай працэдуры незваротна калечыцца псіхіка дзяцей, якім такім чынам прышпіліваецца думка пра другаснасць і непатрэбнасць беларускай мовы ў параўнанні з мовай рускай. Па нашых падліках толькі ў сталіцы краіны за 6 апошніх гадоў, пачынаючы з 1995/1996 н.г. на рускую мову пераведзена больш 33 тысяч школьнікаў, якія паступалі на навучанне па-беларуску.

Асабліва актыўна класы пераводзяцца на рускую мову пасля заканчэння пачатковага навучання пры пераводзе вучняў з 4-га класа ў 5-я, а таксама старэйшыя класы, калі ў класах уводзіцца спецыялізаванае навучанне.

У большасці выпадкаў ініцыятарамі пераводу з'яўляецца адміністрацыя школ: спачатку сярод бацькоў і дзяцей распаўсюджваюцца чуткі, што няма беларускіх падручнікаў, няма настаўнікаў, якія б маглі б выкладаць па-беларуску, што клас з-за малой колькасці не можа існаваць па фінансавых меркаваннях, затым у травені месяцы на заключных бацькоўскіх сходах прапануецца напісаць заявы на перавод навучання на рускую мову.

Кожны год у ТБМ ідуць просьбы дапамагчы ўратаваць беларускія класы ад пераводу на рускую мову навучання. Не заўсёды гэта ўдаецца зрабіць. Так, вясной гэтага 2000 года на рускую мову пераведзены 4 клас СШ-209 г.Менска, 7 клас СШ-205 г.Менска, 5 клас СШ-26 г. Горадні. Пад пагрозай існаванне беларускіх класаў класаў у Белаазёрскай СШ-1, шэрагу школ г. Менска, другіх гарадоў.

Тыя бацькі, якія згаджаюцца на перавод на рускую мову навучання сваіх дзяцей, у якасці асноўнага аргументу ўказваюць на адсутнасць у краіне беларускамоўных ВНУ.

Многія бацькі змагаюцца супраць пераводу навучання на рускую мову, часта дамагаюцца навучання сваіх дзяцей па-беларуску, як гэта зрабілі сем'і Раманцовых і Ёшкаў з Менску ў 1999 годзе. Але далёка не заўсёды поспех спрыяе бацькам. Сп. Мацко з Горадні, які ў 1997 годзе праз суд хацеў дамагчыся працягу беларускамоўнага навучання для дачкі, справу прайграў. Суд палічыў прэтэнзіі бацькі неабгрунтаванымі, паколькі "у адпаведнасціз дзеючай Канстытуцыяй РБ (рэдакцыя ад 27.11.1996 г.) перавод 5 "Г" класа на рускую мову не супярэчыць арт.17, дзе ўказана, што дзяржаўнымі мовамі з'яўляюцца, як беларуская, так і руская".

Актыўныя захады бацькоў дзеля адкрыцця ў цэнтры сталіцы беларускай гімназіі нязменна заканчваюцца адмовамі з боку гарадскіх уладаў.

На жаль кіраўнік дзяржавы нічога гэтага не хоча бачыць, бо заяўляе: "Мы пошли по самому демократическому пути, предоставив возможность людям говорить, писать, петь на том языке, который более всего удовлетворяет их самих. И сложнейшая, деликатнейшая проблема саморегулировалась, не оставив ран и ожогов. В том числе и на уровне школьного образования. Желают родители выбрать для своих детей язык обучения, им и предоставлено право выбирать. А государство делает всё, чтобы здесь соблюдалась полнейшая справедливость" (газета "Советская Белоруссия" 27.07.99 г.).

На сённяшні момант стан беларускай мовы ў школе варта прызнаць катастрафічным. Нельга сказаць, што кіраўнікі дзяржавы не ўсведамляюць крытычнага стану беларускай мовы. Яшчэ ў 1996 годзе прэзідэнт А. Лукашэнка абяцаў: "Готовится указ о поддержке белорусского языка." Аднак да сярэдзіны 2000 года такі ўказ не з'явіўся. У канцы 1999 года Міністэрствам адукацыі быў падрыхтаваны праект "Праграмы дадатковых мер па развіццю беларускай мовы ў сістэме адукацыі". Аднак лёс і гэтага дакумента невядомы. Больш таго, намеснік кіраўніка Адміністрацыі прэзідэнта Іван Пашкевіч, які ставіў станоўчыя рэзалюцыі на праектах гэтай праграмы, канстатаваў: "Преследование чиновниками родного языка для меня уроженца Белоруси всегда было недопустимым. Мне кажется, теперь в обществе есть понимание того, что к белорусскому языку надо относиться бережно. Мне бы хотелось, чтобы сотрудники администрации президента не делали проблемы из национального достояния..." ("Белорусская деловая газета" 21.07.2000 г.).

Першым намеснікам кіраўніка Адміністрацыі прэзідэнта прызначаны былы палкоўнік Уладзімір Заматалін, які адказвае цяпер за пытанні культуры, навукі, адукацыі. З імем гэтага чыноўніка звязваюць спробы ліквідацыі Беларускага гуманітарнага ліцэю на працягу 1997 і 1998 гадоў, спробы цэнзуравання кніг і падручнікаў і іншыя дзеянні. Пра яго паэт Генадзь Бураўкін сказаў: "В нашей истории был Лукаш Бендэ, который нанес страшный урон белорусской литературе, своими погромными статьями сократил годы и Янки Купалы и Якуба Коласа. Я думаю, не меньше вреда нашей культуре уже принес Владимир Петрович Заметалин. И как имя Быкова будет в истории Беларуси стоять возле имени Купалы, так и имя Заметалина должно стоять возле имени Бендэ". ("Белорусская деловая газета" 12.03.99г.).

Нажаль, яшчэ летам 1998 года падчас сустрэчы з беларускімі пісьменнікамі, ў адказ на крытыку ў бок Заматаліна А.Лукашэнка казаў: "...чиновник, который не проводит линию Президента, с Президентом работать не будет. Так что чиновники выполняли и выполняют волю Президента. Критика в адрес Заметалина – критика в мой адрес" (газета "Советская Белоруссия" 16.09.99 г.).

Зыходзячы з матэрыялаў маніторынгу можна зрабіць выснову, што дзеля прадухілення поўнай ліквідацыі беларускамоўнага навучання ў школах патрабуецца неадкладна:

-даць ацэнку стану выканання на працягу 10-ці гадоў "Дзяржаўнай праграмы развіцця моў", зацверджанай пастановай Савета Міністраў у 1990 г.;

-прыняць "Праграму дадатковых мер па развіццю беларускай мовы ў сістэме адукацыі", падрыхтаваную Міністэрствам адукацыі;

-прымаючы пад увагу крытычны стан беларускай мовы, стварыць сістэму дзяржаўнага пратэкцыянізму ў адносінах да беларускай мовы з мэтай яе падтрымкі і развіцця;

-забяспечыць канстытуцыйнае права атрымаць вышэйшую адукацыю на беларускай мове. З гэтай мэтай адкрыць Беларускі нацыянальны універсітэт з выкладаннем усіх прадметаў па-беларуску, а таксама ў кожнай ВНУ арганізаваць беларускамоўныя плыні;

-забяспечыць ва ўсіх дзіцячых садах навучанне побытавай гаворцы на беларускай мове. Беларускія дзеці пасля выхаду з дашкольных установаў павінны валодаць навыкамі маўлення па-беларуску.

На вялікі жаль нішто з гэтага не можа быць ажыццёўлена цяперашнімі ўладамі. Гэта задача для наступнай дэмакратычнай улады ў Беларусі.

Табл. 1

Змяненні ў сетцы школаў

Навучальны год	1995/1996	1996/1997	1997/1998	1998/1999	1999/2000	за 5 гадоў
Школы з беларускай мовай навучання	-108	-72	-59	-24	-27	-290
Школы з рускай мовай навучання	+335	+205	+160	+117	+117	+934
Школы з рускай і беларускай мовамі навучанн	-298	-178	-156	-133	-97	-862

У табліцы знак (-) азначае змяншэнне колькасці школаў, (+) – павялічэнне.

Табл. 2

Дынаміка прыёму вучняў на беларускамоўнае навучанне ў г. Менску

Навучальны год	1993/1994	1994/1995	1995/1996	1996/1997	1997/1998	1998/1999	1999/2000
[illegible] к-сць	58.6	58	19.2	12.1	7.3	4.9	4.7

Літаратурная старонка "Нашага слова"

Янка Карповіч

Нарадзіўся на Ляхаўшчыне ў вёсцы Зарытава. У 1936 годзе. Бацька многа чытаў, лепшым яго падарункам дзецям была кніга. Маці першай навучыла мяне пісьменству. Мой дзед Андрэй быў мастаком расказваць казкі ў вершах. Адну такую казку "Жар-птушка" расказваў 7 дзён. Вучыўся ў Падлескай сярэдняй школе. У 1960 годзе скончыў Гарадзенскі педінстытут імя Я. Купалы. Служыў у марфлоце на Балтыцы. Настаўнічаю ў горадзе Слоніме.

Люблю сваю Бацькаўшчыну, свой куточак у роднай вёсцы. Ён і цяпер мне пахне мядовымі кветкамі і я чую спеў птушак. І калі я прыязджаю дадому да сваёй матулі, слава Богу яна яшчэ жыве, я іду да свайго куточка, каб сказаць яму добры дзень і, закрыўшы вочы успамінаю, я яго бачу, хоць на тым месцы ўжо даўно рукатворнае возера калгаса "Беларусь".

1. Мая Беларусь

Ты мая белая, белая, белая,
Сэрцам любімая, замілаваная.
Самая шчырая, самая верная,
Родная, мілая і закаханая.

Ты і крынічная, ты і азёрная,
Ты і лясная, і журавінная,
Хлебам пахучая, песнямі звонкая,
І салаўіная, і жураўліная.

З чым параўнаць цябе, родная, мілая,
Дзе яшчэ знойдзеш такія мясціны?
Ты мая белая, сіняя-сіняя,
Спадчына слаўная, край мой адзіны.

2. Болем пакутуе сэрца

Болем пакутуе сэрца,
Цемра ахутала край,
Бездар да ўлады ірвецца
Нам прапануючы рай

Беды ідуць чарадою,
Знічкай надзея мільгне,
Цемра навісне журбою,
Шчасце ізноў праміне.

3. Малітва

З глыбінь Беларусі, ад самых вытокаў
Наш голас малебны нясецца
Да самага неба, да нашага Бога,
Святой ён малітвай завецца.

З мальбою кранаемся духу Ісуса:
Гасподзь, уратуй Беларусь
Ад злое навалы, пякельнага гнусу,
Наш Божа, ўратуй Беларусь.

Народ наш спадзеўку вялікую мае
Спакон на цябе, наш Гасподзь,
Бо хто з найсвяцейшых пра нас так падбае,
Як ты, наш Гасподзь.

4. Родная мова

Боская, матчына, родная мова,
Крык твой ад сэрца нясецца,
Ты ў загоне, роднае слова,
Болем душа скалынецца.

І ці ж не грэшна, табе, беларусу,
І ці ж не сорамна, браце,
Грэбаваць роднаю, матчынай мовай,
Гутарыць ёю стыдацца?!

Дык не цурайся ты роднае мовы
І не зракайся Радзімы,
Будзь жа ты сынам гэтага слова,
Верным і самым любімым.

5. Бярозкі

Цёплым ранкам росы
Распусцілі косы
Статных маладзіц.
У белых сарафанах
Крапінкі на тварах
У кроплях-бліскавіц.

Модна так прыбраных,
Марай апантаных
У чароўным сне.
Мілыя сястрыцы,
Дайце пакланіцца
Золкавай красе.

6. Садовая завея

Садовая завея
Вуалем белым вее,
Змятае срэбную расу,
А водар мёдам млее
І з неба дожджык сее,
Нясе дзявочую красу.

Пяюць аж заліваюцца,
Як быццам з небам раяцца
Над рэчкай салаўі.
А тут шпакі садовыя
Музыкі адмысловыя
Іграюць бы ў раі.

Там хвалі Шчары шэпчуцца
І лашчацца, і цешацца
Зіяннем дна ракі.
А кветкі, травы косамі
Пад залатымі росамі
Чаруюць тлумам пекнаты.

Ужо сонейка заветнае
Шле промнямі прыветнымі
Нам радасць ад нябёс.
Мае ж вы брацці – слонімцы,
Хай Бог заўжды бароніць Вас,
Дае шчаслівы лёс!

* * *

Скафандры для вандровак па Зямлі
З будзёўнай назвай цела,
існуюць спрадвеку
І даюцца людзям ўсяго раз
У пачатку іх зямнога веку.

У даспехах гэтых душы нашыя жывуць,
З агню жыцця незгаснага іскрынкі,
Якія раздувае і гоніць лёсу вецер
Паміж абшараў, быццам парушынкі.

Мы лепшыя растрачваем гады,
Каб разгадаць будову свету, духу і цела
І аднойчы заўважаем, што на гэта
Усё жыццё зямное праляцела.

Жыццё кароткае, як век маланкі ў буру,
А час ідзе, і мне ,як усім людзям, нябогу,
Нашчадкам, што выходзяць з цемры
ў белы свет
Прыдзецца ўступаць на
ў будучнасць дарогу.

Скафандр свой пакідаць,
Які імгнення стане прахам,
І вяртацца ў таямнічы і вечны дом,
Што дзесь існуе
пад неабсяжным зорным дахам.

* * *

Мы ад прыроды ўсе заўзятыя артысты
У тэатры вечным Мельпамены
Нам дэкарацыі вада, паветра і сонца
Штодня майструюць новыя на сцэне.

Іграюць з намі свае ролі разам
Сучасныя Рагнеды і Гамлеты.
Як і раней, раўнуюць
спрытных прыгажунь Атэлы
І юным Клеапатрам
пішуць вершы новыя паэты.

Усе ў спяктаклях гэтых плачуць
ці спяваюць,
Кахаюць, ненавідзяць, ходзяць ў храмы
Разыгрываючы па майстэрску
штохвілінна
Трагедыі, камедыі і драмы.

Пытанне толькі, дзе сам рэжысёр
І хто сцэнарый ўсім складае,
І як ацэньвае ігру глядач небачны,
Што з залы будучнасці нашай пазглядае.

Аляксандр Антончык.

Дзе Беларусі сыны!

Рэйтана подзвіг за нас паўтарылі
У Вярхоўным Савеце без страху яны.
Мы моўчкі глядзелі, як іх там білі!
Дзе Беларусі сыны?

Здрайцы Пагоні ўзлёт перарвалі,
Зрынулі Герб са сцяны.
Мы раўнадушна на ўсё пазіралі!
Дзе Беларусі сыны?

Гіена наш сцяг на шматкі разарвала
На іх засталіся пачвары сляды.
Мы зноў жа за гэтым
здалёк пазіралі!
Дзе ж Беларусі сыны?

Ляцела, шумела, кіпела гаворка:
І кэгэбістаў збываліся сны.
Пазняк аддзяліўся ад фронту Вячоркі.
Дзе ж Беларусі сыны?

За аб'яднанне з крывавым суседам
Толькі "па-рюскі" экран нам бубніць,
Дзе ж беларускі адказ недаверкам?
Дзе Беларусі сыны?

Грудзі Радзімы рвуць шэрыя воўкі,
Нішчаць свабоду яе груганы.
Дзе ж наш Касцюшка, дзе Каліноўскі?
Дзе Беларусі сыны?

Лявон Карповіч.

Іна Снарская

Вольніца

Ах, якая вольніца, -
Твару не падняць,
Напявае воля мне:
"Крылы не баляць".

Не баляць, а цешацца
Небам, як лязом,
Бізунамі свецяцца
Недзе над гарбом.

Ах, якая вольніца, -
Ножык пад рабро,
"Заспяваеш, золатца?" –
Сківіцы звяло.

"Загаворыш, золатца?" -
Ліхаманка б'е,
То сярпом, то молатам,
Ды па галаве.

Ах, якая вольніца, -
Дурням векаваць,
Разышліся нехрысці –
Некаму збіраць.

ВЕЦЕР

Белы войнік, белы мніх, -
Замяло пургой усіх.
Зачыніліся двары,
Дзе паснулі ваяры.

Вее, вее ветруган,
Хто схаваўся –
той і пан,
Хто да лесу –
той і воўк,
Ды і ён ад ветру змоўк.

Сее, сее, сее ноччу
Дождж салёны –
крык сірочы.
У сарочках пад дажджом
Крочым, крочым за крыжом.

Моўчкі, моўчкі,
мы – краты,
Я сляпая, як і ты,
Я – нямая, ён – нямы, -
Ветрам скутыя грамы.

Жоўты прывід – поўны месяц,
І яго змаглі павесіць,
Ён – навец, і ты – навец,
Ён – пачатак,
ты – канец.

Мроіць пуга па спіне,
Мроіць цэгла па сцяне...
Белы войнік,
белы мніх, -
Замяло
пургой
усіх.

КАРФАГЕН

Няўжо вякі ў глухую сцену
Замкнулі дзеяў вадаспад?
Няма ўжо болей Карфагену?
І памяць здадзена на склад?

А можа не! Зірні ў паветра:
На несусветнай вышыні,
Нібы пасланец чорных нетраў,
Бі – 2 лунае ў цішыні.

І другі з нетраў не даруюць
Шыхтоў тужлівых жоўтых дзён
І, крыўду помнячы старую,
Абрынуць з неба свой праклён...

І разляцішча на кавалкі
Зямлі тупы маршчаты твар,
І згінуць ганьбы аскабалкі,
Каб споўніць трызну нашых мар.

Аляксандр Батура.

В. І. Саітава

Шлях да Беларусі

Сярод незаслужана выкрэсленых з гісторыі беларускай культуры і палітычнага жыцця дзеячоў канца 19 – першай чвэрці 20 стагоддзяў асобнае месца належыць Тадэвушу Урублеўскаму.

Тадэвуш Урублеўскі (8.12.1858 – 3.07.1925 гг.) паходзіў з вядомага беларускага шляхецкага роду. Яго бацькі жылі і працавалі ў Вільні. Бацька – Яўстахі Урублеўскі быў паважаным доктарам-гомеапатам, маці Эмілія, з роду Беняўскіх сваё жыццё прысвяціла навучанню дзяцей. У сям'і панавала атмасфера высокай духоўнай культуры, патрыятызму, прагі і павагі да ведаў. Кніга была для Яўстахія і Эміліі крыніцай ведаў і натхнення, памочнікам і сябрам у працы і адпачынку. Таму ў гэтай сям'і заўсёды набываліся каштоўныя і карысныя кнігі, з году ў год павялічвалася бібліятэка. Шанаваліся і патрыятычныя пачуцці. Бацька маці, маёр Варфаламей Беняўскі, быў удзельнікам паўстання 1831 г., а яе дзед – вядомы канфедэрат і падарожнік Маўрыцы Беняўскі. Славуты брат бацькі Тадэвуша – Валеры Урублеўскі – быў адным з кіраўнікоў паўстання 1863/64 г.г., генералам Парыжскай камуны. Хлапчуком разам з бацькамі Тадэвуша наведваў дзядулю-эмігранта ў Лондане і дзядзьку Валерыя Урублеўскага ў Парыжы (1865г.).

Юны Тадэвуш меў выдатныя здольнасці, назаўжды стаў неўрымслівым прыхільнікам кніг, вельмі любіў сваіх бацькоў, шанаваў сямейныя патрыятычныя традыцыі, прагнуў сабе навукі і вольнасці радзіме. У 1877 г. ён з залатым медалём скончыў навучанне ў гімназіі. Згодна сямейнаму рашэнню юнак паехаў вывучаць медыцыну ў медыка-хірургічную акадэмію ў Санкт-Пецярбург, затым у Варшаўскі ўніверсітэт. Там за ўдзел у падпольнай сацыялістычнай арганізацыі быў арыштаваны і сасланы ў Табольскую губерню. У ссылцы кнігі, самаадукацыя дапамаглі паглыбіць і пашырыць веды і пасля заканчэння тэрміну пакарання, вярнуўшыся ў Пецярбург, Тадэвуш самастойна вывучае права. У 1886 г. ён экстэрнам паспяхова здае экзамены ў Пецярбургскім універсітэце за ўвесь курс навучання і становіцца адвакатам. У Пецярбургу ён пачаў працоўную дзейнасць памочнікам вядомага адваката У. Спасовіча – беларуса па паходжанні. Дарэчы бацька Уладзіміра Спасовіча, менскі ўрач, разам з іншымі гарадскімі медыкамі дапамагаў хворым падчас вынішчальнай эпідэміі халеры ў горадзе, якая пачалася ў жніўні 1853 г.

У 1891 г. памёр бацька і Тадэвуш назаўсёды пасяляецца ў бацькоўскім доме ў Вільні (вуліца Універсітэцкая, 9).

З вакон бацькоўскага дома было відаць губернатарскі палац і помнік кату Мураўёву. Сябры Т. Урублеўскага сведчаць, што гэты відок распаліў у душы маладога адваката полымя шляхетных пачуццяў патрыятызму і свабодалюбства, святло і цяпло якое ён нёс у сабе і для ўсіх. Яны называлі Урублеўскага святаром гэтых пачуццяў (3). Тадэвуш Урублеўскі становіцца відным грамадскім дзеячом. Ён піша навуковыя артыкулы па праблемах права, гісторыі, статыстыкі і іншых, прысвечаных мінуламу Вялікага Княства Літоўскага і сучаснасці гэтых земляў і народаў, дарагой для яго Вільні, шмат выступае ў розных грамадскіх суполках, навуковых таварыствах. Выдатны эрудыт і аратар, дасціпны субяседнік – ён прыцягваў высокаадукаваных і таленавітых людзей. Невыпадкова Т. Урублеўскі здолеў стварыць некалькі грамадскіх арганізацый, у т.л. ён аднавіў слаўнае Таварыства Шубраўцаў (1900г.) (2), як напамінак забытай традыцыі Віленскага універсітэта. Шубраўцамі сталі 33 чалавекі, пазней на яго паседжанні пачалі збірацца ўдзельнікі з другіх мясцін. Быў Т. Урублеўскі і сярод арганізатараў Народнага (ўсеагульнага) ўніверсітэта, асветніцкага таварыства "Веды". На працягу жыцця Т. Урублеўскі шмат падарожнічаў, але найбольш любіў і дасканала ведаў родны горад. Ён склаў пералікі віленскіх вуліц, банкаў, касцёлаў.

Малады юрыст хутка дасягнуў прафесійнага поспеху і заўжды быў адным з самых вядомых адвакатаў, удзельнікам гучных спраў. Так, у 1924 г. у Варшаўскім акруговым судзе Т. Урублеўскі абараняў архімандрыта Паўла Латышонка, абвінавачанага ў забойстве мітрапаліта Ю. Ярашэўскага – галавы праваслаўнай аўтакафельнай царквы ў Польшчы.

Не мог чалавек такога паходжання, здольнасцяў і адукацыі застацца абыякавым да лёсаў Бацькаўшчыны і яе народа. У сталым веку Т. Урублеўскі становіцца сведкам абуджэння нацыянальнага духу беларусаў-ліцвінаў, пад'ёму іх культуры і, нарэшце, спробаў дасягнуць нацыянальнай дзяржаўнасці. Існуюць пад-ставы сцвярджаць, што сам ў 60-м узросце ўсвядамляе ўласную нацыянальную ідэнтычнасць, як беларуса. Менавіта ў апошнія гады жыцця Т. Урублеўскі,Ю як навуковец і публіцыст, юрыст і грамадзянін уключаецца ў беларускі нацыянальны рух, імкнецца, наколькі быў здольны, адстойваць правы беларусаў, як народа і грамадзянскі стан асобных яго прадстаўнікоў.

Не вядома, калі і ад каго ён выдатна аваладаў беларускай мовай, на якой пачаў выступаць і публікаваць навуковыя артыкулы. (На працягу жыцця спачатку Т. Урублеўскі друкаваў навуковыя працы на рускай мове, па-польску, па-нямецку). Абвяшчэнне Беларускай Народнай Рэспублікі выклікала ў Т. Урублеўскага вялікі душэўны пад'ём і гонар за свой народ. Ён становіцца ў шэрагі віленскіх беларусаў, якія віталі БНР, жадалі працаваць для стварэння беларускай дзяржаўнасці. У 1918 г. ён падрыхтаваў публічнае выступленне, у якім раскрывалася значэнне дзяржаўнасці для беларускага народа. Аднак гістарычныя падзеі прывялі да раздраблення этнічнай беларускай тэрыторыі паміж БССР і суседнімі дзяржавамі. Вільня апынулася на тэрыторыі Польскай рэспублікі, віленскія беларусы, як і другія заходнія беларусы, імкнуліся развіваць нацыянальнае жыццё. Гэта праблема востра хвалявала і Т. Урублеўскага. На працягу 1918-1919 г.г. па ўласнай ініцыятыве ён падрыхтаваў шэраг праектаў прававых актаў, якія прысвячаліся юрыдычнаму рэгуляванню гміннага і павятовага самакіравання, натарыяту на тэрыторыі ўсходніх земляў Польшчы. Т. Урублеўскі імкнуўся захаваць ў прававых нормах мясцовыя асаблівасці.

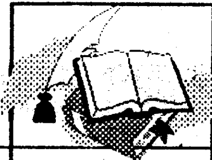
Менавіта ў апошнія гады жыцця ствараюцца працы, прысвечаны беларускай нацыі і будучыні яе дзяржаўнасці. Гэта былі цяжкія часы для беларусаў у Польшчы. Польскія ўлады, забыўшыся на тое, што разам з палякамі беларусы больш за стагоддзе ішлі крыжовым шляхам барацьбы за вольнасць, сталі ствараць атмасферу несправядлівасці і крыўды ў разбураным вайною краі. У першыя гады існавання Рэчы Паспалітай на тэрыторыі Заходняй Беларусі фактычна вялася партызанская вайна, не аднаўлялася гаспадарка, да 1924 амаль не ішла аграрная рэформа, а мясцовую зямлю раздавалі чужынцам – асаднікам. Вынішчалася беларуская школа, закон ад 21.07.1924 г. забараніў ужыванне беларускай мовы ў кантактах з адміністрацыяй і ўладамі (6), частка беларускіх інтэлігентаў страціла працу ў сувязі з паланізацыйнымі распараджэннямі. Такі палітычны курс польскіх уладаў выклікаў пратэст беларускага насельніцтва і яго нацыянальных лідэраў. Глыбока перажываў за становішча і далейшы лёс беларускага народу Тадэвуш Урублеўскі. У 1924 г. пад псеўданімам Т. Вароніч ён надрукаваў у зборніку "Заходняя Беларусь" вялікі артыкул "Народ і дзяржава" (1). Зборнік "Заходняя Беларусь" быў падрыхтаваны Беларускім Выдавецкім Таварыствам і планаваўся як выданне з працягам. У выпуску за 1924 год удзельнічалі лідэры беларускага нацыянальнага руху таго часу і маладыя ўталентаваныя дзеячы: Антон Луцкевіч, Максім Гарэцкі, Наталля Арсенева, Уладзімір Жылка, Суліма, Л. Радзевіч, Антон Навіна, Раман Суніца, Ігнат Канчэўскі.

Артыкул "Народ і дзяржава" па значнасці займае ў выданні цэнтральнае месца і носіць па сучасных мерках паліталагічны характар. Як дасканалы правазнаўца, дасведчаны ў грамадзянскім і канстытуцыйным праве еўрапейскіх краін, эрудыт, валодаючы грунтоўнымі ведамі ў вобласці этналогіі, палітычнай гісторыі і культуры падышоў Т. Урублеўскі да вызначэння стану беларускага народа і яго будучыні. Шмат разоў спасылаецца на заканадаўчыя дакументы асобных краін, канцэпцыі і меркаванні дзесяткаў вучоных, выкарыстоўвае гістарычныя факты. Напрыклад, ён цікава палемізуе з У. Леніным па пытанні аб развіцці нацыянальных культур. Як гістарычны рубеж Т. Урублеўскі адзначае, што беларускае пытанне "з межаў культурна-нацыянальнае праблемы выйшла на грунт палітычна-дзяржаўны" (1,с.79). Разбіраючы азначэнні паняцця "народ", прыкметы, па якіх яно сфармавалася ў навуцы і існуе ў рэчаіснасці, Т. Урублеўскі выказаў меркаванне, што адзінай найбольш істотнай адзнакай народу з'яўляецца яго нацыянальная свядомасць. Ён характарызаваў народ як "духовае аб'яднаньне..., якое складаюць пачуцьці, думкі і іх праявы". (1, с.81). Аб'ектыўныя адзнакі народу, такія як тэрыторыя, мова і іншыя дзейнічаюць "у кірунку вытварэньня нацыянальнай свядомасьці" (1, с.81). Нацыянальная свядомасць, даказваў Т. Урублеўскі, з'яўляецца нацыянальна творчым элементам, фармуе нацыю і падштурхоўвае народ да дасягнення нацыянальнай дзяржаўнасці. "Дзеля гэтага, - пісаў Т. Урублеўскі, - узьнімаецца імкненьне народу да дзяржаўнае незалежнасьці, і ня можа быць спрэчкі аб тым, што найбольш ідэальнай формай разьвязаньня пытаньня аб нацыянальнай арганізацыі з'яўляецца зьліцьцё народу з дзяржавай. Гэта іменна і было найдалейшым імкненьнем беларускага грамадзянства, якое актам 25 марца 1918 году абвясціла незалежнасць Беларускае Народнае Рэспублікі" (1,с.86-87). Толькі дзяржава, сцвярджаў Т. Урублеўскі, можа найлепш забяспечыць развіццё нацыянальнай культуры. Сваю увагу ён засяродзіў на магчымасцях нацыянальнага развіцця беларусаў ва ўмовах раздзелу тэрыторыі ў 1921 г. З горыччу адзначае аўтар, што беларусы, маючы "ясна вызначаную нацыянальную тэрыторыю, дзе жывуць густой масай, апынуліся ў межах Польскай і Латвійскай Рэспублік у палажэньні нацыянальных меншасцяў" (1,с.87). Яго клопатам стала дамагацца забяспячэння правоў беларусаў, як нацыянальных супольнасцяў ў гэтых краінах, каб захаваць іх нацыянальную адметнасць. Заканадаўства гэтых краін павінна гарантаваць правы нацыянальных арганізацый беларусаў, лічыў Т. Урублеўскі. У згаданым артыкуле Т. Урублеўскі выказаў сваю канцэпцыю існавання беларускай этнічнай меншасці як нацыянальнай арганізацыі ва ўмовах дзяржаў, створаных другімі народамі. Ён сцвярджаў, што гэтыя дзяржавы абавязаны заканадаўча забяспечыць правы этнічнай меншасці на нацыянальную школу, навуку, пісьменства, мастацтва. У школе, судзе і адміністрацыі, па Т. Урублеўскаму, павінна ўжывацца мова большасці мясцовага насельніцтва. На мове нацыянальнай меншасці павінны друкавацца абвесткі і законы. (На жаль, у гэтым артыкуле не раскрыты адносіны аўтара да БССР, дзе ў гэты час у адукацыі, навуцы, культуры і ў адміністрацыйным кіраванні многае рабілася для таго, каб рэспубліка набыла нацыянальны характар.) У 1924 г. Т. Урублеўскі выступіў на з'ездзе польскіх юрыстаў з вялікім дакладам аб старажытным звычаёвым праве ВКЛ, які выклікаў значны навуковы і грамадскі рэзананс.

Пытанні і прапановы аўтарытэтнага юрыста і знаўцы гістарычнага лёсу беларусаў захоўваюць значэнне і ў нашы дні. Яшчэ нядаўна мы назіралі, як павышэнне нацыянальнай свядомасці на рубяжы 80-90-х г. г. штурхнула людзей да пазнання айчыннай гісторыі і пераасэнсавання адносінаў да беларускай культуры, мовы. У многіх беларусаў вырасла пачуццё нацыянальнай годнасці і гонару, імкненне да пабудовы незалежнай нацыянальнай дзяржавы. У апошнія ж гады нацыянальнае становішча беларусаў выклікае шмат трывогі, на жаль, і беларуская мова не стала пануючай ў адукацыі, судзе, органах дзяржаўнай улады. Думаецца, што развіццё нацыянальнай свядомасці застанецца галоўнай справай беларускай інтэлігенцыі, асобных дзеячоў і ўстаноў навукі, культуры, мастацтва, сродкаў масавай інфармацыі.

Улюбёнай справай усяго жыцця Тадэвуша Урублеўскага было збіранне кніг і папаўненне бацькоўскай бібліятэкі. У яго бібліятэцы былі рэдкія кнігі, рукапісы, гравюры, карты, фота і іншыя дакументы. Усе набыткі былі старанна скаталагізаваны і інвентарызаваны. Прыватная бібліятэка стала вялікай не толькі па колькасці асобнікаў, але, у чым не сумняваўся уладальнік, магла служыць асвеце і навуцы. З мэтай зрабіць бібліятэку даступнай для грамадзян, пакінуць любімаму гораду гэту культурную справу свайго жыцця Т. Урублеўскі стварыў "Таварыства Публічнай бібліятэкі імя Яўстахія і Эміліі Урублеўскіх", зацверджанае ўладамі 7 лістапада 1912 г. Так з'явілася ў Вільні яшчэ адна Публічная бібліятэка з каштоўнымі фондамі, сярод якіх былі дакументы па беларусазнаўству. Адкрыццё новай бібліятэкі было важнай акцыяй як для культурнага і навуковага жыцця горада, так і для ўмацавання бібліятэчнага абслугоўвання ў цэлым краі. Бібліятэка Віленскага ўніверсітэта, якая таксама была публічнай, пасля расправы над універсітэтам за ўдзел студэнтаў і выкладчыкаў у паўстанні 1863/64 года, была фактычна знішчана ў выніку вывазу яе фонду ў навуковыя і навучальныя ўстановы цэнтральных гарадоў Расіі. І гэта адбывалася ўжо не ў першы раз. Віленскі ўніверсітэт зачыняўся і яго бібліятэка аналагічным чынам рабавалася пасля задушэння паўстання 1830/31 года. Зразумела, што аднавіць яе старажытныя фонды не было ніякай магчымасці. Таму Публічная бібліятэка імя Я. і Э. Урублеўскіх стала месцам навуковай працы і адукацыі для інтэлігенцыі і студэнтаў з Беларусі, Літвы і Польшчы. Створаная Тадэвушам Урублеўскім бібліятэка мела асаблівае значэнне для беларусазнаўчых даследванняў. Яе асноўнымі раздзеламі былі раздзелы аб горадзе Вільні ("Вільніяна"), аб мінулым і сучаснасці былых земляў Вялікага Княства Літоўскага ("Літуанікі"), мноства. у якім найлепш была прадстаўлена ложа ВКЛ.

(Заканчэнне ў наступным нумары).

Беларуская мова. Як пазбегнуць памылак руска-беларускай моўнай інтэрферэнцыі: Метадычныя указанні. Малько Г.І., Малько П.І. – Горкі: Беларуская сельскагаспадарчая акадэмія, 1999. 52 с.

Выкладчыкі кафедры рускай і беларускай моў Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі Ганна Малько і Пётр Малько звярнуліся да, напэўна, найбольш эфектыўнага ў цяперашняй моўнай сітуацыі ў нашай краіне спосабу дапамагчы навучэнцам авалодаць спецыфікай беларускай мовы: яе адметнасць выяўляецца праз супастаўленне адпаведных у двух блізкароднасных мовах з'яў. Дапаможнік, прызначаны для слухачоў падрыхтоўчага аддзялення і студэнтаў першых курсаў стацыянарнага і завочнага навучання, мае на мэце папярэджанне памылак руска-беларускай моўнай інтэрферэнцыі на фанетычным, марфалагічным і сінтаксічным узроўнях, пры выкарыстанні фразеалагізмаў, прыказак і прымавак. Зыходзячы з гэтага, метадычныя ўказанні складаюцца з чатырох частак. Галоўная каштоўнасць дапаможніка заключаецца ў вялікай колькасці разнастайных практычных заданняў па кожнай тэме, якім папярэднічаюць сціслыя моўныя каментарыі. Выкананне заданняў прадугледжвае выпрацоўку ў навучэнцаў навыкаў беспамылковага карыстання беларускай літаратурнай моваю, накіравана на ўдасканаленне моўнай культуры. Варта абавязкова падкрэсліць аўтарскі характар большасці практыкаванняў, матэрыялы для якіх, відаць, былі сабраны за час працяглай практыкі выкладання.

Найбольш грунтоўна і асэнсавана падрыхтаваны першы ("Фанетычныя асаблівасці") і другі ("Марфалагічныя асаблівасці") раздзелы. Але паколькі ўрэшце спецыфічныя асаблівасці фанетыкі і марфалогіі выяўляюцца ў беларускім правапісе, што і адлюстравана ў дапаможніку, то, магчыма, і назваць раздзелы можна было б з улікам гэтага. Шмат практычных заданняў заснавана на выяўленні спецыфічных беларускіх рысаў праз пераклад асобных слоў, словазлучэнняў і сказаў з рускай мовы. Аднак немагчыма ніякім чынам перакласці на беларускую мову слова *перья*, каб у ім былі пажоўжаныя зычныя, як таго патрабуе ўмова задання 5 на с. 8. У пераліку слоў, прапанаваных для перакладу ў практыкаванні на фанетычнае падаўжэнне зычных "лішнімі" з'яўляюцца зваротныя дзеясловы *мыться, улыбаться*, у якіх падаўжэнне ўзнікае на мяжы марфем. У той жа час важна было б уключыць у практыкаванне, адпаведна сфармуляваўшы яго ўмову, словы накшталт *Поволжье, счастье,* падкрэсліўшы такім чынам абавязковую ўмову фанетычнага падоўжання зычных – іх інтэрвакальнае становішча.

У раздзеле "Марфалагічныя асаблівасці" найбольшая ўвага ўдзелена спецыфіцы беларускага назоўніка і выяўленню яе ў правапісе праз самыя разнастайныя практычныя заданні. Напрыклад, для прадухілення памылак пры вызначэнні роду прапануюцца практыкаванні на падбор прыметнікаў да назоўнікаў накшталт медаль, гусь, цень, а таксама пераклад словазлучэнняў тыпу *широкая степь, твёрдая поступь*.

Раздзел "Сінтаксічныя асаблівасці", на жаль, не вылучаецца строгай патрабавальнасцю да падбору матэрыялу. У заданні, якое павінна праілюстраваць спецыфіку спалучэння беларускіх лічэбнікаў з назоўнікамі, ёсць прыклады колькасна-іменных словазлучэнняў з адхіленнямі ад літаратурнай нормы: *дзён тры таму, на дзён тры хопіць* (заданне I на с.28). Паводле нормы, лічэбнікі *два, тры, чатыры* спалучаюцца з назоўнікамі ў назоўным склоне множнага ліку: *дні тры таму, на дні тры хопіць*.

У тэарэтычнай частцы гэтага раздзелу адчуваецца моцная "прывязка" да дапаможніка для настаўнікаў рускай мовы "Синтаксис русского и белорусского языков: сходство и различия" М.І. Канюшэвіч, М.А.Корчыц, В.А.Лешчанка (Мн.,1994). Так, напрыклад, спецыфіка ўжывання дзеепрыметніка ў беларускай мове ўключана Г. І. Малько і П. І. Малько ў сінтаксічныя асаблівасці, а не ў марфалагічныя, відаць, з арыентацыяй на названы вышэй рускі дапаможнік. Але там гэта мае абгрунтаванне, бо дзеепрыметныя звароты разглядаюцца ў кантэксце ўскладненага простага сказа.

Са шкадаваннем прыходзіцца канстатаваць і наяўнасць некаторых недагляду і памылак друку, што з'яўляецца вельмі непажаданым для вучэбных выданняў. Напрыклад, на с.8 на ўмове задання 6 напісана "зычных", трэба: "галосных"; на с. 22 у заданні 6 патрабуецца замяніць выдзеленыя спалучэнні слоў, а яны не выдзелены і інш.

Тым не менш, дапаможнік па беларускай мове, падрыхтаваны з мэтай прадухіліць памылкі руска-беларускай моўнай інтэрферэнцыі, адметны багатым і разнастайным практычным матэрыялам і мае каштоўнасць не толькі для навучэнцаў і студэнтаў, але будзе карысным усім, хто імкнецца павысіць узровень сваёй моўнай культуры.

Ганна Кулеш,
дацэнт Беларускага дзяржаўнага універсітэта.

"Сцежкамі Францішка Багушэвіча"

"Свіраны, Кушляны!
Жупраны!
Нябыт пакараны.
("Жупраны" Данута Бічэль-Загнетава).

2000 год па ініцыятыве ТБМ імя Фр. Скарыны абʼяўлены годам Фр. Багушэвіча. Здаецца, зусім нядаўна адбылося ўрачыстае адкрыццё музея, 150 гадоў з дня нараджэння, потым некалькі гадоў у чэрвені праходзілі святы ў Кушлянах. Мінула дзесяць гадоў. 160 адзначалі сціпла. У Вільні ў сакавіку ў касцёле Святога Барталамея адбылася набажэнства за Францішка Багушэвіча. А ў апошнюю нядзелю жніўня група актывістаў ТБМ здзейсніла вандроўку па мясцінах Фр. Багушэвіча. Цёплая, ціхая раніца. Ад ТБК, што па вуліцы Жыгімонту адʼехалі ў 7 гадзін. Першая кропка прыпынку – касцёл у Рукойнах, дзе хрысціўся Францішка, потым Свіраны, дзе ён нарадзіўся. Разам з намі "вандравала" і кніжка вядомага багушэвічаведа, Уладзіміра Содаля "Свіранскія крэскі", а ў панядзелак, пасля вандроўкі я атрымала каштоўны падарунак, гэтую ж кніжку з аўтографам ад аўтара. Далей падарожжа прадоўжылася ў Жупраны, пабывалі ў касцёле, на могілках. Потым – Кушляны. Пра апошнія гады жыцця, экспанаты, нялёгкі лёс пісьменніка распавёў дырэктар Алесь Жамойцін. Гэтага цікавага чалавека, паэта, улюбеннага бясконца, у сваю працу, можна слухаць гадзінамі. Так змястоўна ён расказваў. А многія з прысутных, акрамя мяне і Хв. Нюнькі, былі ўпершыню. Нават самая маленькая ўдзельніца экскурсіі, чатырохмесячная Ксенія за цэлы дзень вандроўкі зусім не стамілася. Кушлянскі куточак – дарагі кожнаму свядомаму беларусу. А якія вакол маляўнічыя мясціны. Тут адпачываеш душой, уяўляеш пачатак XX стагоддзя. У школьныя гады мы хадзілі туды ў паход. І наш кіроўца успомніў паход з класам у 1959 годзе. Мая ж мара – адной паблукаць па ваколіцах Кушлянаў. У Кушлянах нас чакаў не толькі Алесь Жамойцін, але і краявед з Смаргоні – дырэктар гімназіі Уладзімір Прыхач. Гэта ён напярэдадні вандроўкі напісаў ліст на імя кіраўніка ТБК Хв. Нюнькі з прапановай правесці экскурсійнае падарожжа па славутых мясцінах смаргоншчыны, пабачыць сучасны стан заходнебеларускіх мястэчак, пампоіць пра велічнасць нашых замкаў, наведаць родны кут Станкевічаў, месца, дзе нарадзіўся ксёндз Уладзіслаў Чарняўскі, беларускі дзеяч Юліян Саковіч. Гэты ліст нас вельмі зацікавіў і ўзрадаваў, бо разам з намі была дачка Ю. Саковіча Вольга Юліянаўна Саковіч. Яна ўпершыню пабачыла гэтыя мясціны, Балдыры, - радзіму бацькі. Ёй было вельмі прыемна, што яго памятаюць, да гэтага часу мала каму вядомага дзеяча. А яшчэ Уладзімір Прыхач занатаваў успаміны жанчыны, якая ў маладосці працавала ў Саковічаў. У вёсцы Арляняты былі ў хаце, у якой нарадзіўся ксёндз Адам Станкевіч, сустрэліся з ягонай пляменніцай, наведалі яго сімвалічную магілу. Спадабаўся помнік. Сапраўды, падыхалі паветрам, якім дыхалі Адам, Ян, Стась. Іх дальнейшае жыццё звязана з Вільняй.

Наведалі Крэва, Баруны. Памятаю, некалі мы з братам ездзілі ў Барунскі касцёл, каб паслухаць набажэнства ксяндза Яна Матусевіча па-беларуску. Тут нашымі экскурсаводамі былі, і Уладзімір Прыхач і Міхась Казлоўскі – краязнаўца з Маладэчна, улюбёны ў свой край, знаток, напэўна, усяго беларускага. Цікавы суразмоўца, падрабязна распавёў пра род Станкевічаў, Шутовічаў, Саковічаў, Клімовічаў, уладальнік грунтоўных ведаў. Першы раз з ім пазнаёмілася ў 1988 годзе на радзіме Янкі Купалы ў Вязынцы, потым ён часта прыязджаў у Вільню, рэгулярна чытала і збірала "Куфэркі" з "Рэгіянальнай газеты", якія ён выдаваў. Вось такая пазнавальная атрымалася вандроўка, наладзілі больш цесныя сувязі з цікавымі людзьмі, улюбёнымі ў свой край, якія дасканала ведаюць яго гісторыю. Гэтаму спрыяла і добрае надвор'е, даволі хутка праехалі мяжу, хоць і былі непрыемнасці з дакументамі Ксеніі, але і літоўскія і беларускія памежнікі прапусцілі. А можа дух Францішка Багушэвіча дапамог. Упэўнена, калі прадкаў помніць, з пашанай да іх адносіцца, яны дапамогуць і будуць спрыяць. Вярталіся ў Вільню позна вечарам, духоўна багатыя, поўныя ўражанняў, некалькі стужкаў з фотаздымкамі, касету з відэафільмам. А Сяргей Карабач выпрашаў зрабіць адбітак кніжкі Ул.Содаля "Свіранскія Крэскі", а ёсць жа яшчэ і "Жупраны", і "Кушлянскі кут" гэтага ж аўтара. У наступную нядзелю вандроўка прадоўжылася па мясцінах Фр. Багушэвіча ў Вільні. А іх нямала – гэта і месца, дзе ён жыў на вуліцы Конскай (Arkliri), дом не захаваўся, разбураны падчас другой сусветнай вайны, будынак былога палацу Тышкевічаў, дзе знаходзіўся Акруговы суд на рагу вуліцы Завальнай і Троцкай, недалёка, таксама на Завальнай вуліцы знаходзіцца двухпавярховы дом, у якім часта бываў Фр. Багушэвіч. У Вільні пахаваны родны брат Францішка Апалінар на Бернардынскіх могілках, а на могілках Росы – ягоны дзядзька – Аляксандр Галаўня. Віленскі перыяд найбольш пладатворны ў літаратурнай творчасці. Ягоныя запаветы актуальныя і сёння – праз стагоддзе. Ніколі не зарастуць сцежкі па багушэвічавых мясцінах, падрастае новае пакаленне, каторае вывучае спадчыну Фр. Багушэвіча. Музею ў Кушлянах падаравалі партрэт пісьменніка, намаляваны вучаніцай віленскай беларускай школы імя Фр. Скарыны Маргарытай Стральчэнай.

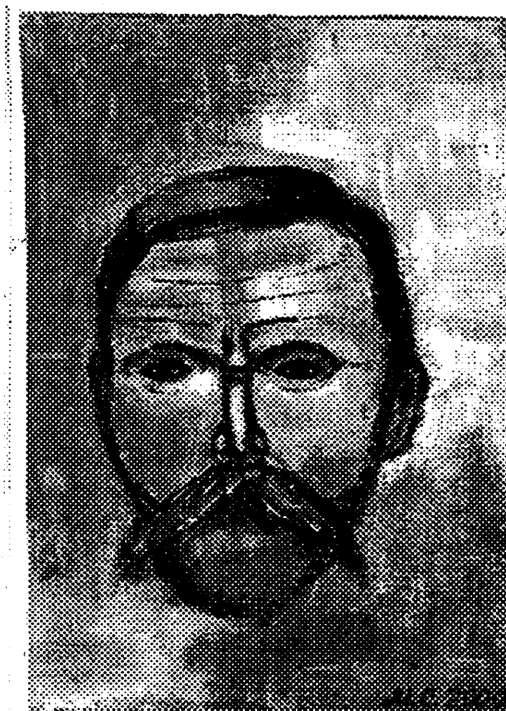
Умузеі Фр. Багушэвіча ў Кушлянах, жнівень 2000 г.

Дом Зыгмунта Нагродзкага, блізкага сябра Багушэвіча, уякім часта бываў паэт. Вуліца Завальная (Pylimo), г. Вільня, 2000 г.

Палац Тышкевічаў, дзе знаходзіўся Акруговы суд на вуглу вуліц Завальнай і Троцкай, г Вільня, 2000 г.

Партрэт Фр. Багушэвіча. *Млюнак Маргарыты Стральчэні, 13 гадоў, г. Вільня, жнівень, 2000 год.*

Леакадзія Мілаш
г.Вільня.
Здымкі Леакадзіі Мілаш.

Давайце смяяцца па-беларуску

ДАБРО БЫВАЕ НЕБЯСПЕЧНЫМ
(Фельетон)

Я сэрца перад тым раскрыю,
Душу шырока расчыню,
Хто косці мне не перамые,
Хто мае ласку, дабрыню.

І сам такі характар маю:
Слабых, нямоглых – так люблю!
Сяброў, таварышаў прымаю,
Каму магу – дабро раблю.

Прыемна быць такім, канешне,
Ды бойся прынцыпу свайго:
Дабро бывае небяспечным,
Пацерпіш часам з-за яго.

Вось аднаму – дапамагаю,
Прыношу рэчы і харчы.
Якую ж я падзяку маю?
Псіхуе ўрэшце і крычыць:

-Ды ад цябе няма карысці,
Ты мне нічога не даваў.
Прапала шмат чаго калісьці,
Не раз мяне абрабаваў!..

А там пустыя толькі сцены,
Што возьмеш – можна хіба даць.
А сам жа – дзядзька даваенны,
Шкада яго мне пакідаць.

Другому дапамог з ахвотай –
У справах важных зразумець;
З жытлом, жаніцьбаю, работай –
З усім, што трэба вельмі ўмець.

А той, пагардаю спавіты,
Высока надта нос задзёр:
-Вы што? Я сам – таленавіты,
Знаходжу ўсюды свой прастор!

Яшчэ адзін – быў сябар даўні,
Як многа я яму зрабіў!
Не ўгледзеўшы, які паганы,
Што ледзь мяне не загубіў.

Бо слабасці мае ўсе ведаў,
І прасачыў мой кожны крок.
А каб пазбавіцца ад бедаў,
"Сябры" такія – нам урок.

Са мной хто – згодзен, хто – не згодзен,
Паддзене нехта пад рабро,
Але ў мяне – свой курс паводзін,
І – буду ўсё ж рабіць дабро!

РЫДЛЁЎКА І САБАКА
(гумарэска)

Аднойчы я ехаў на дачу.
У транспарце выйшла задача –
З-за нейкай рыдлёўкі бяда ўся,
Навокал гармідар узняўся.

-Няёмка, нязручна, нялоўка,
калі ў вас з сабою рыдлёўка.
Вы хоць бы яе загарнулі
Ў анучу, у старыя кашулі.

Бо можна параніць кагосьці,
Тады – ні на дачу, ні ў госці.
Бо вострая ваша рыдлёўка,
І нехта паржэ абноўку.

Пра гэта ўжо ёсць пастанова,
І з хіба для вас гэта нова?..
Стаю і маўчу, небарака.
Заходзіць кабета з сабакам.

А той без намордніка, бачу.
Магчыма, ён вельмі кусачы.
Аднак жа ніхто не пытае,
Увагі ніхто не звяртае.

-Дык што, - я кажу пасажырам, -
Сабаку прымаеце з мірам,
І не баіцёся, што ўкусіць?
Страшней за рыдлёўку ён, мусіць.

-Турботы ж у вас без прычыны, -
Ў адказ чую голас жанчыны, -
Сабака не брэша на волі,
І ён не кусаўся ніколі.

-Чаго ж тады ў доме ён варты,
Калі ўсё маўчыць так упарта?
Украдуць па дрэннаму знаку
Увесь скарб, гаспадыню й сабаку.

ВЫЛЕЧЫЛА
(гумарэска)

Калісьці добрая сям'я –
Была традыцыя свая –
Каб мінаваў яе разлад
І справы ўсе ішлі на лад,

Ды ўрэшце ўсё ж не выйшла так,
Пайшло ўсё наперакасяк,
Бо муж у дружбе з пляшкай жыў,
Хваробу страўніка нажыў.

Ганяў ён па кватэры ўсіх,
Зрабіўся сам, як быццам псіх.
Ён піць хацеў, ды ўжо не мог.
Але смактаў заўжды за трох.

Кабету роспач узяла –
Тут недалёка і да зла.
-Я напушчу на злыдня мор,
Мне дапаможа мухамор.

Набрала ў лесе тых грыбоў,
Іх наварыла зноў і зноў.
Сабрала з іх цягучы сок.
-Цяпер трымайся, мужычок!

Жыцця не мела з-за цябе,
Мяне сумленне не шкрабе.
Няхай жа мне даруе Бог
Пхай тое, што б ты зжыць не змог.

Каб значных не было прыкмет,
Яна ў сняданак і абед,
І на вячэру – кап ды кап!
-Глытай тых кропель, божы раб.

Нічога ў стравах не відаць,
Не буду гэта пакідаць.
Малыя дозы – добра так!
Працягнеш ногі ты, бядак!

Мінае месяц, паўтара –
Пайшла хвароба са двара.
Шалёны ў мужа знік агонь,
Ён здаравены стаў, як конь.

Пасля праведаў, што было,
І адказаў на тое зло:
- Ты не крыві ад злосці рот,
Бо выйдзе ўсё наадварот.

... Яна з ім весела жыве.
Яму пітво – ні ў галаве.
Спяваюць песні на ўвесь двор.
Іх грыб любімы – мухамор.

ІДЭАЛЬНЫ МУЖ
(гумарэска)

У жыцці зусім рэальным
Як быць мужам ідэальным:
З жоначкай не пазяхаць,
Мілаваць і ўздыхаць.

Пакладзе суседка вока –
Абыдзі яе далёка.
Думай: самы верны – я,
Мне важней за ўсё – сям'я.

Аддавай усю зарплату,
Уступай, не будзь упарты.
Будзь цвярозенькі, не пі,
Толькі дома, дружа, спі.

Не цягні дамоў кагосьці,
Удваіх хадзіце ў госці.
Выбівай сам дываны,
І прасуй сабе штаны.

Паднясі гарбату ў ложак
Ты да жоначчыных ножак.
Спіць пакуль – згатуй сняданак,
І аблегчыш ёй ты ранак.

Ну, а жонка як палічыць,
Ці за ўсё цябе ўзвялічыць?
Дасць па носе, па гарбе,
Ногі вытра аб цябе...

Быць не варта ідэальным,
А – звычайным і нармальным.
Слова цвёрдае сказаць,
Свой характар паказаць.

Выпіваць, ды не напіцца,
Пашумець, але не біцца.
Грошы ўсе не аддаваць,
Аднаму не сумаваць.

Жонку палюбіць уранку,
А на вечар мець каханку.
Хопіць моцы на дваіх –
У пашане быць у іх.

Быць вясёлым і сур'ёзным,
А як трэба – нават грозным.
Што мужчынскае – зрабіць,
Спраў жаночых – не любіць!

Жонка ж, пэўна, не чужая,
І цябе запаважае.
Ад яе каб ты не знік,
Скажа: - Во ў мяне мужык!

ЧУЖОЕ – ЛЕПЕЙ ЗА СВАЁ
(гумарэска)

Калі прыйшоў дамоў з работы,
Пазбавіўся ад розных спраў.
І паначэраў ён з ахвотай,
І кніжку сцішана гартаў.

Яго кабета, маладзіца
За ім прыбрала ўсё, як след.
Затым пайшла і ў ванну – мыцца,
Бо муж – далёка шчэ не дзед.

А ён тым часам да суседкі,
Тым больш – кватэра побач тут.
Такое вытвараў нярэдка,
Да роднай хаты не прыкут.

Пакуль супруга мыліць цела,
Пакуль памыецца – час ёсць.
І, як кату, яму карцела,
Быў у суседкі ён не госць.

А той няма чамусьці дома.
Куды, падумаў, чорт нясе?
І замаркоціўся, вядома,
Да тэлевізара прысеў.

Вось жонка з ваннага пакоя
Выходзіць - свежанькая ўся.
І нельга ўседзець тут спакойна
Ад палымянасці жыцця.

Сказаў ён жонцы – гладкай, ёмкай
Без пачуцця сваёй віны:
-Калі б чужой была ты жонкай,
Дык не было б табе цаны!

Вяршынін М.П.

Купалаўскаму музею -- 55

55 гадоў назад, 20 верасня 1945 года, у Менску адкрыў сваю экспазіцыю для наведвальнікаў Літаратурны музей Янкі Купалы. Першапачаткова яна размяшчалася ў некалькіх пакоях Палаца культуры прафсаюзаў. Сучасны будынак музея набудаваны ў 1960 годзе на месце невялікага драўлянага доміка, у якім Янка Купала жыў да 1941 года. Старэйшыя супрацоўнікі музея (злева направа): Фаіна Ваданосава, Ядвіга Раманоўская, Жана Данкюнас, Марыя Чабатарэвіч, Надзея Вітушка.

Фота Аляксандра Дзідзевіча, БелТА.

Рэдактар Станіслаў Суднік

Заснавальнік: ТБМ імя Францішка Скарыны.
Пасведчанне аб рэгістрацыі: № 83 ад 28 чэрвеня 1996 г.
Адрас рэдакцыі: 220005, г. Менск, вул. Румянцава, 13.
Адрас для паштовых адпраўленняў: 231300, г. Ліда-2, п/с 7.
E-mail: ns@lida1.lingvo.grodno.by

Рэдакцыйная калегія:
Людміла Дзіцэвіч, Алесь Гурыновіч, Ірына Марачкіна, Леакадзія Мілаш, Язэп Палубятка, Алесь Петрашкевіч, Уладзімір Содаль, Станіслаў Суднік, Павел Сцяцко, Алег Трусаў.

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзеных інфармацый

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г.Ліда, вул. Ленінская, 23.
Газета падпісана да друку 2. 10. 2000 г.
Наклад 3000 асобнікаў. Замова № 2548
Падпісны індэкс: 63865.
Кошт падпіскі: 1 мес.- 171 руб., 3 мес.- 513 руб.
Кошт у розніцу: 45 руб.